

ENDURANCE

HARDLOPEN ALS OVERLEVINGSSTRATEGIE
IN ADDIS ABEBA

MARGARETHA NICOLAIJ
2009

Endurance

Endurance

Hardlopen als overlevingsstrategie in Addis Abeba

Deze masterthesis is ingediend ter afronding van de master Culturele Antropologie:
Multiculturalisme in vergelijkend perspectief

Naam : Margaretha Nicolaij
Studentnummer : 3073335
E-mailadres : marganicolay@hotmail.com
Instelling : Universiteit Utrecht
Begeleider : Lotje Brouwer
Datum : augustus 2009
Cover : eigen ontwerp. Vormgeving door Monique Horsman.

Endurance

*“When there is no turning back, then we should concern ourselves only
with the best way of going forward.”¹*

---

¹ Paulo Coelho uit *'The Alchemist'* (1999).

Endurance

Inhoudsopgave

Voorwoord	9
1) Inleiding	11
1.1 Het land waar alles anders is	14
1.2 Ethiopië: onderhevig aan processen van mondialisering, verwestering, democratie en kapitalisme	18
1.3 De rijken worden rijker, de armen worden armer	20
1.4 De gebruikte onderzoeksmethoden en de opbouw van de thesis	22
2) Het ticket dat hardlopen heet	25
2.1 Waarom hardlopen? De succesformule van Ethiopië	27
2.2 De collectieve mythe onder Ethiopische atleten	29
3) De gemeenschappelijke droom om rijk te worden: Geld als mobiliteitsvergroter	35
3.1 <i>Tickets to upward mobility</i> : ieder op zoek naar zijn eigen ticket; zijn eigen strategie	38
3.2 Roeien met de riemen die je hebt: Structuur en <i>human agency</i>	41
4) De onevenredige etnische vertegenwoordiging binnen het hardlopen	45
4.1 De narratieven, stereotypes en sociale mythen, die ten grondslag liggen aan de onevenredige etnische vertegenwoordiging binnen het hardlopen	46
4.2 Mondiale imagoverbetering	53
5) Conclusie	55
Bibliografie	57
Bijlage 1: Vraagstelling	61
Bijlage 2: Kaart Ethiopische regio's	63

Endurance

Voorwoord

De titel van deze thesis “*Endurance*”, staat niet op zich. De bekende Ethiopische marathonrenner Haile Gebrselassie heeft deze titel al gebruikt voor zijn autobiografische film, die in 1999 werd uitgebracht. *Endurance* wordt naar het Nederlands vertaald als ‘lijdzaamheid, geduld, uithoudingsvermogen en weerstandsvermogen’ (Koenders, e.a. 2001: 168). Deze titel is perfect gekozen voor de film die weergeeft hoe Haile als kleine jongen op het platteland al droomde van een toekomst als succesvolle marathonrenner. Geïnspireerd door zijn voorgangers is hij, tegen alle adviezen van zijn vader in, naar Addis Abeba verhuisd, om zijn droom te verwezenlijken. Nu is hij rijk en beroemd. Hij heeft dát bereikt waar alle jonge renners die ik dit jaar in het arme Addis Abeba heb gesproken van droomden. De weg naar zijn succes was niet gemakkelijk. Hij heeft zijn familie op het platteland ervoor verlaten, terwijl zijn vader wilde dat hij de boerderij zou overnemen, of voor een kantoorbaan zou kiezen. Hij heeft jarenlang keihard moeten trainen, maar uiteindelijk is het hem gelukt; hij had ‘*endurance*’. Dit is precies wat de huidige generatie jonge renners in Addis Abeba ook nodig heeft om tot een zelfde succes te komen; zonder is het niet mogelijk. Dat dit de titel zou worden van deze thesis, was daarom in het veld, nadat ik de film had gekeken, al besloten.

Deze titel wordt door mij tevens als metafoor beschouwd voor de studie Culturele Antropologie en het proces van het voorbereiden van het onderzoek, tot aan het schrijven van deze masterthesis. Hoewel ik de thematiek van de studie altijd als zeer interessant heb ervaren, verliep de studie niet altijd even gemakkelijk. Terwijl mijn familie op sommige ‘moeilijke’ momenten benadrukte dat stoppen ook tot de mogelijkheden behoorde, heb ik dit nooit serieus overwogen. Ik was al begonnen en moest en zou de eindstreep halen. Nu ben ik er bijna. Mijn vriendin Noëlia, die ook bezig is met het afronden van een master in de sociale wetenschappen maakte laatst de opmerking: “*Sommige mensen mogen zich wel eens realiseren dat het proces van het schrijven van een scriptie ook net een marathon is*”. Naast dat ik mij kon vinden in haar uitspraak, vond ik het een mooie passende uitspraak in het kader van mijn onderzoek. Daarnaast is voor het schrijven van de thesis ook *endurance* nodig. Het is een lang en individueel proces van hard werken, dat gepaard gaat met vallen en opstaan.

Dit werk had ik niet kunnen schrijven, zonder de medewerking van een aantal personen, die ik in dit voorwoord hiervoor wil bedanken. Allereerst mijn ex-collega Anneke, omdat zij me een jaar geleden op het idee heeft gebracht om onderzoek te gaan doen in Ethiopië en omdat ik tijdens het veldwerk haar fijne huis in Addis Abeba mocht huren. Speciaal wil ik Tsegaye en Workineh bedanken, die in Addis binnen hetzelfde *compound* woonden. Ze hebben mij wegwijs gemaakt in de stad en we hebben dagelijks samen gekookt, gegeten en veel interessante gesprekken gevoerd. Door hen heb ik me echt thuis en veilig gevoeld. Betere Ethiopische ‘broertjes’ kon ik mij niet wensen en vooral door hen heb ik een onvergetelijke en fantastische veldwerkperiode gehad. Daarnaast wil ik mijn ouders bedanken omdat ik weet dat ze ondanks mijn keuze om de studie af te ronden en de keuze

voor Ethiopië, die ze overigens erg spannend vonden, altijd achter me hebben gestaan en altijd veel vertrouwen in mij hebben gehad. Zij hebben me in het veld trouw iedere week gebeld, waardoor ‘thuis’ toch niet zo ver weg voelde. Verder wil ik alle informanten bedanken, die mij aan veel interessante informatie hebben geholpen, waarmee deze thesis tot stand kon komen. In mijn persoonlijke omgeving wil ik Robert bedanken voor het feit dat hij twee weken bij me langs gekomen is in Ethiopië en dat we samen de onvergetelijke, indrukwekkende en gezellige tour naar Omo vallei hebben gemaakt. Ook wil ik alle vriendinnen, vrienden, collega’s, studiegenoten en familieleden bedanken, die me in het veld lieve en leuke mailtjes en smsjes hebben gestuurd of me hebben gebeld en die me hebben aangemoedigd en gesteund tijdens de periode van het schrijven van deze thesis. Zij hebben tevens de afgelopen maanden begrip gehad voor het feit dat ik me als een kluizenaar heb opgesloten in mijn kamer, om het proces van het schrijven van deze thesis tot een goed einde te kunnen brengen, waardoor ik in die maanden wat minder ‘sociaal’ kon zijn. Monique wil ik bedanken voor het feit dat ze me heeft geholpen met het in elkaar zetten van de cover van deze thesis. Tot slot wil ik mijn begeleidster Lotje bedanken voor de feedback en de begeleiding tijdens mijn onderzoek en het schrijfproces dat daarop volgde. Iedereen bedankt!

Marga Nicolaij

Augustus 2009

1.

Inleiding

The main objective is just the first thing; economic value; you have benefits, as you can see it; there are different problems here in African countries; economically or whatever it is. So whenever you are an athlete, for example, the major reason to be an athlete for me is, whenever I'm an athlete, or whenever have a good name in athletic, I have a chance to compete in the European countries. Competing in average will be economically it's own benefits. Whenever you are a winner, you have a good price. You get better money, than ever you do here in Ethiopia. Than ever you do in any business here in Ethiopia. You get a better things. The first is economic benefit will be the major advantage. The next thing; you will be to have a good name in these athletic.

(Citaat van Mesfin Masresha, 4 april 2009, Addis Abeba)

“It's not just because of everybody loves run and they are running right now. It's just because of everybody wanna be rich. You got it?”

(Citaat van Theodorus, 7 maart 2009, Addis Abeba)

“With the global financial crisis eating into every corner of the globe, any cash consideration of any value is vastly welcome and things have hardly been any different for the talented ... runners.”

(Citaat uit artikel 'Amman will be a battle ground for Ethiopian, Kenyan athletes.'

Uit de Ethiopische krant 'The Reporter Saturday March 28, 2009')

In Nederland is het vandaag 14 februari 2009. In Ethiopië is het 7 Yekatit' 2001. Vanochtend om 04.55 uur ging de wekker. Ik was precies een week in Addis Abeba. Het was tijd om op te staan, omdat ik met mijn *compound*genoot Tsegaye had afgesproken dat we samen om 05.30 uur richting Meskel Square zouden lopen, waar ik voor het eerst de vele sportende mensen zou kunnen bewonderen en wat misschien wel mijn belangrijkste onderzoekslocatie zou kunnen worden. Het was nog donker toen we vertrokken. Het voelde spannend om zo vroeg door de donkere straten te lopen. Dit kwam omdat verschillende mensen me al hadden gewaarschuwd voor de 'gevaren' van de stad, die volgens hen niet zo veilig zou zijn. Vanuit ons *compound* liepen we naar links over de droge, harde, met stenen en kuilen bezaaide aardeweg, die omhoog loopt. Aan het einde zijn we linksaf geslagen een zelfde soort weg in, daarna de eerste rechts en na zo'n veertig meter kwamen we aan bij het asfalt. Dit eerste stuk onverharde weg was inmiddels al een bekende route voor me geworden. Maar deze ochtend, in het donker, met slechts hier en daar een lantaarnpaal en wat licht van de maan, was het extra opletten om niet te struikelen over grote keien of in een kuil te stappen. Eenmaal aangekomen op

de asfaltweg, was het al duidelijk zichtbaar dat het leven hier in Addis echt een stuk vroeger begint dan wat wij gewend zijn in Nederland. De minibusjes reden al weer volop. Veel mensen liepen over de straat en de trottoirs, de orthodoxe kerk en de moskee waren in de verte al weer te horen en de zwervers en bedelaars die dag en nacht verspreid liggen over de trottoirs waren wakker en bedelden er al weer vol op los toen ik langs kwam lopen. Alert en wel, met mijn schouders naar achteren en een flinke tred, liep ik samen met Tsegaye verder. Op het rechte stuk weg van Gerji naar het Imperial Hotel, kwamen we de eerste renners al tegen. De eerste twee die we zagen, waren twee jongens, tussen de 13 en 20 jaar schat ik, die over straat, tegen het verkeer in, aan de andere kant van de weg richting Gerji renden. Met grote stappen en een flink tempo renden zij. Beiden droegen een kort glanzend hardloop broekje, met splitjes aan de zijkant. Opvallend was dat een van de jongens sportschoenen droeg en de andere met het zelfde ogenschijnlijke gemak op blote voeten er naast rende. Ik vond het prachtig om te zien, zo dichtbij en zo echt zag ik nu met eigen ogen waarvoor ik hier ben gekomen. Mijn onderzoek zal zich richten op de verhalen en de beleefwereld van deze mensen, deze jongens, die mij aan de overkant van de straat voorbij renden, waarvan één op blote voeten, net zoals de eerste grote succesvolle marathonloper uit Ethiopië; Abebe Bikila, die geen geld had voor schoenen maar die in 1960 een gouden medaille won tijdens de Olympische Spelen, op zijn blote voeten. Het voelde heel bijzonder om ineens in 'real life' te zien, waarover ik al zoveel gelezen, gesproken en nagedacht had. Tsegaye en ik liepen verder en onderweg kwamen we zo her en der rennende mensen tegen. Wat ik opvallend en bijzonder vond was dat al deze mensen op dit, in mijn ogen, ontzettend vroege tijdstip aan het hardlopen waren en dat op een zaterdag. Daarnaast viel het me op dat de meesten een ontzettend snelle pas hadden en hun knieën ver optrokken. Dat in combinatie met de korte glimmende wijde sportbroekjes die de meeste van hen droegen, zag er heel sportief en atletisch uit. Het was vergelijkbaar met de marathonrenners die ik op televisie had gezien en nou niet bepaald vergelijkbaar met de mensen die rond het Lepelenburg in Utrecht aan het joggen zijn.

(Citaat uit persoonlijk document 'Veldwerk in Addis Abeba', 14 februari 2009, Addis Abeba)

In Ethiopië geldt de trotse uitspraak: "*Ethiopia the land of runners*". Deze wordt er afgedrukt op ansichtkaarten met de gezichten van de meest succesvolle Ethiopische renners erop en deze klinkt regelmatig uit de *speakers*, na afloop van hardloopwedstrijden. Niet voor niets kan dit worden gezegd; veel internationaal bekende en succesvolle marathonrenners komen uit Ethiopië.

Van februari tot mei in 2009 heb ik in Addis Abeba - de hoofdstad van Ethiopië – onderzoek gedaan onder de populatie jongeren en adolescenten die participeren in hardlopen; de belangrijkste nationale sport van Ethiopië. Mijn onderzoek heeft zich in eerste instantie gericht op de bestaande beelden en narratieven in de vorm van stereotypes en sociale mythen over de sportprestaties van Ethiopische atleten van verschillende etnische groepen in deze multi-etnische natie-staat (lees bijlage 1: Vraagstelling). Hoewel er talloze redenen te verzamelen zijn waarom mensen van over de hele

wereld aan hardlopen doen, lijkt er in Ethiopië vooral één motivatie voorop te staan, die al mijn informanten beaamden; de wens, dat het participeren in deze sport uitmondt in een *ticket to upward mobility* (Lefort & Harvey, 1999: 19). De sport wordt op deze manier gezien als middel om te kunnen ontsnappen uit de armoedige en vaak uitzichtloze situatie, waarin veel Ethiopiërs verkeren. Niet voor niets zetten jaarlijks duizenden jonge mensen in Ethiopië hun individuele *human agency* (Taylor, 1985) en hun *imagination* in het sociale leven (Appadurai, 2000: 6) in, binnen de structuur van de mondialisering en de samenleving (Giddens, 1984), om opwaartse mobiliteit te verwerven. Verschillende mensen proberen zo op verschillende manieren te zorgen voor een ‘betere toekomst’ en het hardlopen is zo een manier, die in deze thesis wordt uitgelicht. Hoewel de motivatie van de participanten in de meeste gevallen overeen komt, is een interessante bevinding uit het onderzoek, dat er sprake is van een onevenredige etnische vertegenwoordiging binnen de groep van participerende atleten, ten opzichte van de grotere samenleving.

Mijn belangrijkste motivatie om dit onderzoek te verrichten is voortgekomen uit de kennis over het interessante multi-etnische karakter van dit land, in combinatie met mijn interesse voor het onderwerp sport. Als er in de internationale media sportresultaten bekend worden gemaakt, wordt veelal slechts enkel het land genoemd waar de succeshebbende sporter vandaan komt. Er wordt verder weinig gespecificeerd als het over drijfveren en (etnische) herkomst gaat. Ethiopië staat internationaal bekend als een land met succesvolle marathonrenners, maar Ethiopië is een groot land, met zeer uiteenlopende geografische kenmerken en zo’n 70 verschillende etnische groepen en stammen, die bij elkaar zo’n 270 talen en dialecten spreken (Van Beurden, 2004) en verschillende religies hebben. Door deze brede diversiteit binnen de Ethiopische natie-staat, is mijn interesse gewekt om te onderzoeken welke rol de diversiteit en etnische afkomst heeft op de keuze van atleten om wel of niet te participeren in het hardlopen en welke narratieven in de vorm van stereotypes en sociale mythen hieraan ten grondslag liggen. Verder heb ik getracht een antwoord te vinden op de vraag hoe de verschillende etnische stereotypes en mythen zich verhouden tot de algemenere beeldvorming van ‘de Ethiopiër’ als topatleet.

Het verrichte antropologische onderzoek is interessant en relevant omdat er veel narratieven van ‘buitenaf’ bestaan over Ethiopië en hardlopen, maar er nog weinig onderzoek bestaat over de narratieven van ‘binnenuit’; de verhalen en beeldvormingen op dit gebied van de leden van de verschillende etnische groepen uit Ethiopië. Ik heb in het veld onderzocht hoe de mensen betekenis geven aan narratieven en hoe ze die betekenissen onderling uitwisselen in hun alledaagse interacties, zodanig dat ze gezamenlijk een werkelijkheid construeren. Daarnaast was het interessant en relevant om juist een antropologisch onderzoek hierover te verrichten omdat ik als antropoloog in spe gebruik heb gemaakt van kwalitatieve methodes. Het onderzoek is verricht vanuit een *native point of view* en vanuit een *emic* perspectief; vanuit de lokale bevolking zelf. Doordat ik antropologische methodes heb gebruikt is het mogelijk geworden om het ‘kleinere verhaal’ – het verhaal van de Ethiopische atleten zelf, - binnen het ‘grotere verhaal’ in kaart te brengen.

Hoewel het onderzoek zich in eerste instantie voornamelijk baseerde op de op etniciteit gebaseerde verhalen die ten grondslag liggen aan de onevenredige etnische vertegenwoordiging binnen de sport, bleek gedurende het veldwerk dat er ook andere interessante motivaties voor participatie binnen het hardlopen bestaan, die niet direct voortkomen vanuit een etnisch perspectief, maar meer vanuit de situatie waarin het land en haar burgers verkeren en de nationale en mondiale processen die hier direct mee samenhangen. Hierdoor is de focus van het onderzoek gedurende het veldwerk zowel komen te liggen op de door hun 'leefsituatie' gedeelde motivatie van atleten om te participeren in het hardlopen, als op de heersende stereotypes en sociale mythen, die ten grondslag liggen aan de onevenredige etnische vertegenwoordiging binnen de participerende populatie. Op deze manier worden de redenen waarom jaarlijks duizenden jongeren in Addis Abeba participeren in het hardlopen, in een bredere nationale en mondiale context geplaatst.

Dit onderzoek heeft zich niet gericht op het verwerven van kennis over de sport - het hardlopen - zelf, maar hoe jaarlijks duizenden – vooral jongeren – in Addis Abeba het hardlopen inzetten als (overlevings)strategie in een mondiale en marktgerichte economie en op hoe etniciteit en herkomst hierin een rol spelen.

§ 1.1 Het land waar alles anders is

Terwijl ik onder de douche stond en al iets rustiger werd bij de gedachte dat mijn vader straks zou bellen, besepte ik dat het niet specifiek een gevoel van eenzaamheid was waar ik last van had. Ik realiseerde me dat ik mijn vrijheid, die ik in Nederland zo gewend ben en waar ik altijd al veel waarde aan heb gehecht, miste. De vrijheid om dag en nacht te kunnen doen en laten wat ik wil, zonder altijd zeer alert te hoeven zijn en erg op mijn veiligheid te hoeven letten. De vrijheid om vrienden te bellen, even snel een mailtje te sturen of langs te gaan en zo zijn er nog wel meer vormen van vrijheid, die ik hier erg mis. Zoveel dingen zijn hier zo anders dan in Nederland.

(Citaat uit persoonlijk document 'Veldwerk in Addis Abeba', 14 februari 2009, Addis Abeba)

Nederland staat in de top tien van de rijkste landen ter wereld. Ethiopië in die van de armste (Klugman e.a. 2008). In een wereld waar zowat alles om economie draait, zorgt onder andere dit contrast tussen deze twee landen voor het beeld dat in Ethiopië alles anders is dan in Nederland. Tijdens mijn veldwerkperiode in de Ethiopische hoofdstad Addis Abeba, heb ik mogen aanschouwen hoe dit verschil inderdaad continu en in allerlei facetten van de samenleving zichtbaar is. Deze paragraaf belicht de context waarin het onderzoek heeft plaatsgevonden en de onderzoekspopulatie. Het geeft een sfeerbeeld van het land, de mensen, de mentaliteit en de dingen die zo 'anders' zijn dan in het

Westen. In zijn geheel dient deze informatie als de (noodzakelijke) contextuele basis waarin de problematiek van dit onderzoek zich afspeelt en waardoor het beter begrepen kan worden.

Ethiopië is een land met een eeuwenoude beschaving door het orthodoxe christendom dat er al vanaf de vierde eeuw bestaat en wat nog steeds een zeer grote rol speelt binnen de samenleving. Daarnaast is Ethiopië het enige Afrikaanse land dat nooit gekoloniseerd is geweest en hier is haar volk trots op, vertelde een hardloosupporter mij op 12 april in het stadion van Addis Abeba. Het is het oudste onafhankelijke land van Afrika, dat slechts tijdelijk bezet is geweest door Italië. Ethiopië kent een eigen alfabet, een eigen kalender en een eigen tijdsaanduiding en dit maakt het een uniek land met een eigen identiteit (Beurden, van, 2004).

Naast de trots van het Ethiopische volk, op deze unieke identiteit en rijke culturele beschaving, is het ook een ‘getraumatiseerd land’, aldus ervaringsdeskundige Anneke. Een land met een recente historie van oorlog met Eritrea en een land dat in de jaren tachtig te kampen heeft gehad met een enorme hongersnood, waarbij meer dan een miljoen mensen door honger en droogte zijn overleden. De droogte en de voedselcrisis zijn nog steeds regelmatig een probleem voor een groot deel van de Ethiopische bevolking in rurale gebieden, waardoor het percentage kindersterfte er hoog ligt. Daarnaast zijn er veel lokale conflicten gaande in de grensstreken van Ethiopië met Soedan, Eritrea en Somalië, die deze gebieden zeer onveilig maken en heeft de Ethiopische regering in november 2008 haar bezorgdheid geuit over de toenemende dreiging van terroristische activiteiten. Verder is er sinds een aantal jaren sprake van een grote economische inflatie, onder andere door de toegenomen voedselprijzen, die een grote invloed heeft op vooral de arme mensen in het land, dat al een van de armste landen ter wereld is (FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking).

Veel Ethiopische burgers uit de sociaal-economische onderklasse, waarbinnen het grootste gedeelte van de burgers geplaatst kan worden, vertelden mij niet tevreden te zijn met de huidige overheid en het regime van de veertien jaar geleden ingevoerde federale democratische republiek (Solomon Negussie, 2006). De gevolgen die het handelen van het huidige regime heeft op zijn burgers komen in de volgende paragrafen aan bod. Een interessant gegeven is, dat de geheime dienst in Ethiopië de grootste werkgever van de staat is en dat het sterk afgeraden werd, door veel mensen die ik in het veld gesproken heb, om in het openbaar over de Ethiopische politiek te praten. Mensen die negatief spreken over het huidige regime, kunnen hiervoor in de gevangenis belanden. Van persvrijheid is daarom ook geen sprake en een goed voorbeeld van hoe er gehandeld wordt in dergelijke situaties is de case van de populaire Ethiopische popster Tewodros Kassahun, alias ‘Teddy Afro’, die zijn succes dankt aan zijn kritische teksten tegen het regime van de huidige premier Meles Zenawi en om deze reden in de gevangenis is beland (Mushtaq, 2008). De bevolking van Ethiopië wordt door de overheid streng gecontroleerd en vooral in de hoofdstad Addis Abeba. De enige Ethiopische televisiezender, de paar radiozenders en de kranten zijn allen in handen van de staat; zodat

alleen de staat beslist wat er wordt gepubliceerd en getoond en dit is uiteraard niets dan goeds over het huidige politieke regime en zijn beslissingen.

In een eerste oogopslag van de straten van Addis Abeba wordt het visueel direct duidelijk hoe arm en onderontwikkeld het er is. Vrouwen liggen met een paar kinderen om zich heen en soms zelfs met een baby nog aan de borst, aan de kant van de weg of onder een brug omdat ze thuisloos zijn. Zij begeven zich samen met vele andere daklozen en bedelaars – wel of niet ziek - op de trottoirs, temidden van alle voetgangers – zowel rijk als arm – die deze plaatsen dagelijks passeren. De grootste limousine die ik ooit in mijn leven heb gezien, kwam ik tegen in Addis Abeba, terwijl er binnen een straal van vijftig meter minstens vier hongerige bedelaars te zien waren. In Ethiopië bestaat een enorm groot verschil tussen rijk en arm en zeker in Addis Abeba is dit duidelijk en overal zichtbaar. Hetgeen waardoor het contrast juist zo duidelijk zichtbaar is, is doordat rijken en armen zich in de stad dwars door elkaar heen begeven. De samenleving van Addis Abeba is zeer gestratificeerd; rijke mobiele *globals* bewegen zich tussen zeer arme en immobiele *locals* (Bauman 1998). De kloof tussen arm en rijk is enorm en het percentage dat zich rijk mag noemen is erg klein. Deze kloof groeit en we kunnen daarom spreken van een duidelijke polarisatie; van een specifiek proces van ongelijkheid, dat voortkomt wanneer beiden, zowel de top als de bodem van de schaal van distributie van rijkdom, sneller groeien dan het midden (Castells, 1999: 7). Doordat de rijken zich wel concentreren in de hoofdstad, in tegenstelling tot de rurale gebieden, is er tevens een toestroom van arme mensen uit de rurale gebieden die naar deze stad toe trekken, in de hoop op een beter financieel vooruitzicht; omdat de rijkdom zich daar concentreert. Dit zelfde fenomeen geldt voor atleten, die vanuit rurale gebieden naar de stad trekken in de hoop dat ze daar binnen de sport succes kunnen boeken. Daniel tolk heeft me op 25 februari uitgelegd dat er sprake is van een kettingreactie onder atleten uit bepaalde rurale gebieden (voornamelijk Bokeji in Arsi), die naar Addis Abeba trekken, op het moment dat ze horen dat hun voorgangers er al succes hebben geboekt. In hoeverre dit een ‘goede’ keuze is, valt echter te betwijfelen. In het tweede hoofdstuk kom ik hierop terug.

Castells (1999: 6) zegt dat het tegenwoordig in de mondiale wereld een vereiste is voor sociale ontwikkeling en economische groei, dat mensen deel uitmaken van een netwerk. Hij zegt dat het niet in een netwerk zitten of afgesloten worden de kansen van mensen doet verdwijnen, sinds alles dat telt door de mondialisering georganiseerd is rond een wereldwijd web van interacterende netwerken. Deze netwerken zijn *profit*-gericht en hangen direct samen met de toegang die mensen hebben tot de nieuwe informatie- en communicatie technologieën in de hedendaagse mondiale wereld, die volgens Castells een cruciale rol spelen in het veranderen van levens; in sociale ontwikkeling. Op mondiaal niveau spreekt Castells van een *Technological apartheid* in Afrika; Afrika doet volgens hem niet mee. Ik ben het slechts gedeeltelijk eens met deze uitspraak omdat we niet kunnen spreken van een volledig afgesloten continent. Ik kan wel beamen dat er in Ethiopië een veel smallere toegang tot mogelijkheden en mobiliteitsvergrotenende mondiale informatie- en communicatie technologieën bestaat, vergeleken met het grootste deel van de rest van de wereld. De arme mensen die uit de rurale

gebieden naar Addis Abeba trekken en op zoek zijn naar rijkdom hebben deze toegang meestal niet en zijn uitgesloten van het wereldwijde web van interacterende netwerken. Velen van hen eindigen in Addis Abeba dan ook als bedelaar op straat.

Naast de armoede die al snel zichtbaar wordt bij het aanschouwen van vele bedelende burgers in de straten van Addis Abeba, valt er ook op velerlei andere manieren te observeren dat we hier te maken hebben met een van 's werelds armste en minst ontwikkelde landen. Zo zijn Ethiopiërs over het algemeen maar weinig letterlijk mobiel; maar weinig mensen zijn in het bezit van een eigen vervoersmiddel door het gebrek aan financiële middelen hiervoor en zijn daarom afhankelijk van het busvervoer in de stad, wat overigens ook door velen niet betaald kan worden. Ook op het gebied van informatie- en communicatie technologie zien we het verschijnsel van immobiliteit in Ethiopië: Een internetverbinding thuis is voor nog bijna geen enkele Ethiopiër een mogelijkheid en gebruik maken van het Internet in een internetcafé is voor het gros van de bevolking geen optie omdat het teveel geld kost. Daarnaast is het altijd maar de vraag of er in een internetcafé überhaupt connectie is en of er stroom is, want ook op deze zaken kan men allerm minst vertrouwen in Ethiopië.

De Ethiopische bevolking kan door de armoede en de structuur van de samenleving daarom maar weinig vertrouwen op een tal van mondiale en nationale mobiliteitsvergroten de factoren en ze zijn slechts afhankelijk van de staat, die volgens informante Selam (12 april 2009) tamelijk 'careless' is ten opzichte van haar burgers. De genoemde voorbeelden illustreren tevens hoe armoede de immobiliteit in zijn greep heeft. Mobiliteitsvergroten de zaken als telefonie, Internet, (openbaar) vervoer, stromend water en elektriciteit, zijn in Ethiopië geen vanzelfsprekendheid. Dit maakt de Ethiopische bevolking afhankelijk – ook omdat in opstand komen tegen de keuzes van de overheid in de meeste gevallen geen optie is – en hierdoor minder mobiel.

Deze armoede, – die momenteel alleen maar versterkt wordt door de toenemende polarisatie en de heersende inflatie - afhankelijkheid en immobiliteit werken tevens als stimulerende factoren voor vele Ethiopische burgers om te zoeken naar manieren die kunnen leiden tot meer welvaart, mobiliteit en onafhankelijkheid. Appadurai (2000: 3) noemt dit fenomeen – maar meestal groter georganiseerd – *grassroots globalization*. Hij stelt dat mondialisering een bron van bezorgdheid is; er bestaat ongerustheid over de deregulering van markten die grotere rijkdom produceren, voor de prijs van groter wordende ongelijkheid. Hierdoor zijn er een reeks van sociale vormen verschenen die trachten deze ontwikkelingen om te keren of tegen te gaan. Dit gebeurt door vormen van kennisoverdracht en sociale mobilisatie te creëren, die onafhankelijk zijn van de acties van collectief kapitaal en het natie-staat systeem. Deze sociale vormen baseren zich op strategieën, visies en perspectieven voor mondialisering namens de armen, en kunnen gekenmerkt worden als *grassroots globalization* of als mondialisering van onderaf (Ibid.). Hoewel *grassroots globalization* vooral door groepen – bijvoorbeeld NGO's – georganiseerd wordt, welke ook in Ethiopië aanwezig zijn, zijn er ook veel mensen vanuit hun eigen individu op zoek naar meer welvaart, mobiliteit en onafhankelijkheid. Ze zetten op eigen wijze hun individuele *human agency* (Taylor, 1985) in, binnen

de structuur van de mondialisering en de samenleving om bovenstaande waarden na te streven. Vrijwel alle jonge informanten die ik in het veld heb gesproken probeerden wel een dergelijke manier of strategie te vinden. Daarmee is het ook te plaatsen in de context van Appadurai's (2000: 6) notie van de rol van verbeelding – *imagination* - in het sociale leven, die aangemoedigd wordt door de mondialisering, die gekenmerkt wordt door elkaar uitsluitende stromingen die acute problemen van sociaal welzijn produceren, waardoor er een positieve kracht van emancipatie politiek ontstaat. Hier kom ik in paragraaf 1.3 van deze thesis nog uitgebreider op terug. Het begincitaat van atleet en informant Mesfin Masresha, is een illustratie van een jonge Ethiopiër, die zijn *human agency* (Taylor, 1985) door middel van de rol van *imagination* in het sociale leven, in de vorm van hardlopen inzet om te streven naar een rijkere en mobieler toekomst.

§ 1.2 Ethiopië: onderhevig aan processen van mondialisering, Verwestering, democratie en kapitalisme

Hoewel het aanschouwen van de nieuwe Westers of Amerikaans lijkende wijken in Addis, tegen een uitzicht van een uitgestrekt droog en kaal Afrikaans berglandschap op zich niet zo interessant is, roept het beeld wel weer diezelfde vraag bij me op die ik mezelf de laatste tijd veel vaker stel en die ik toevallig gisteravond op het dakterras van een café dichtbij Megenagna nog aan Tsegaye heb geuit: “Is het nu wel of niet goed dat de hele wereld *overruled* wordt door het Westen?” Als ik mijzelf deze vraag stel, komen termen als ‘*McDonaldization*’ en ‘*from the West to the rest*’, uit het boek van Bonnet in mij op. Is het goed dat de hele wereld het idee van het Westen volgt? Dat alles op elkaar gaat lijken? Dat iedereen het kapitalisme nastreeft? En dat culturele verschillen worden ‘verwoest’? Van de ene kant vind ik het zonde, omdat verschillen, in mijn ogen, de wereld juist mooi en interessant maken. Van de andere kant kan het juist ook een positief effect hebben, doordat deze ‘*Westernization*’ meer welvaart kan brengen in armere landen. Dit is overigens niet vanzelfsprekend. Deze verwestering kan ook zorgen voor het vergroten van de verschillen tussen arm en rijk in een land en daarom voor meer ongelijkheid.

(Citaat uit persoonlijk document ‘Veldwerk in Addis Abeba’, 9 maart 2009, Addis Abeba)

Hoewel het fenomeen mondialisering niets nieuws is en altijd overal al heeft bestaan, neemt het wel in processnelheid toe. Appadurai (2000: 1) stelt dat het een bron van bezorgdheid is omdat het tot grotere ongelijkheid in de wereld leidt. Castells (1999: 1) is het hier mee eens en stelt dat mondialisering ideologisch is voor de mensen die er in mee kunnen gaan, terwijl het voor de mensen, die er niet in mee kunnen gaan een andere – minder positieve – betekenis heeft. Dit laatste is voor veel mensen in Ethiopië het geval. Castells zegt dat hoewel mondialisering multidimensionaal is, het het beste kan

worden begrepen vanuit de economische dimensie. Een mondiale economie is een economie waarvan de kernactiviteiten werken als een eenheid op wereldwijde schaal. Kapitaalmarkten zijn in toenemende mate wereldwijd *interconnected* (Ibid.: 4). Veel arme en immobiele *locals* in Ethiopië zijn hierdoor en in toenemende mate echter *disconnected*.

Ethiopië is onderhevig aan processen van mondialisering, Verwestering, democratie en kapitalisme. In verschillende opzichten pakt het niet erg positief uit voor het gros van de Ethiopische bevolking. Zo zijn de mondiale communicatie middelen, die de mobiliteit van mensen kunnen vergroten wel gelanceerd in de Ethiopische hoofdstad, maar is de keuze van de snelheid en werkzaamheid van deze middelen grotendeels politiek en ligt in handen van de staat – net als alle controlemechanismen die de staat hanteert als het om inkomende en uitgaande SMS berichten of E-mails gaat – en de burger is hiervan slechts afhankelijk. Dit biedt Ethiopische burgers echter weinig kans om zich op gelijk niveau mobiel te kunnen bewegen in het moderne- en mondiale communicatieverkeer als mensen uit Westerse landen, wat een goed voorbeeld is van wat Castells (Ibid.: 3) benoemt als de *technological apartheid* in Afrika.

De politiek in Ethiopië heeft veertien jaar geleden het huidige regime van de federale democratische republiek ingevoerd (Solomon Negussie, 2008), waarvan de democratisering tevens een Westerse uitvinding is en wat nu in Ethiopië – net als in de meeste Westerse landen – hand in hand gaat met het kapitalisme (Bonnet, 2004). Voor die tijd was er nog sprake van een socialistische dictatuur. Er werd toen gestreefd naar meer gelijkheid; een systeem waarin de rijkere wat meer moesten inleveren voor de armeren. Nu is dit veranderd. Met het huidige politieke stelsel – de federale democratie, die overigens niet altijd even democratisch te werk gaat – heeft het kapitalisme de overhand gekregen, waardoor het gat tussen arm en rijk steeds groter wordt. Hierdoor is groeiende polarisatie gaande, net zoals op de meeste plaatsen in de wereld, die nu voor het eerst in zijn geheel kapitalistisch is, wat leidt tot een wereldwijde sociale crisis (Castells, 1999: 9), die in Ethiopië duidelijk te observeren is. Naast de uitspraken van mijn informante Selam over dat de huidige overheid ‘*careless*’ is en “het ze niet kan schelen of mensen in een huisje als dit, wel of niet te eten krijgen”, is er sinds de ingang van het huidige – op het Westen gebaseerde – regime ook een tweedeling gemaakt in educatiemogelijkheden.

Waar er in het voormalige regime alleen nog de overheidsscholen bestonden, zijn er nu ook de particuliere scholen bijgekomen. Onderwijs volgen aan een particulier instituut is veel duurder dan aan een overheidsschool en daarom alleen mogelijk voor rijke Ethiopiërs; het kleine deel van de samenleving. Echter door de heersende werkloosheid in het land, maken de burgers die jarenlang gestudeerd hebben aan een overheidsschool – ook als dit op een hoog niveau is geweest – zeer weinig kans op de arbeidsmarkt. In de gevallen dat zij toch bij een werkgever aangenomen worden, worden zij vaak ondergewaardeerd en onderbetaald, ten opzichte van de werknemers die een zelfde studie hebben afgerond aan een particulier instituut. Doordat deze grote groep vaak werkloos is, of minder verdient dan hun rijkere medeburgers, beschikken zij ook tot weinig mogelijkheden om hun kinderen

wel naar een privé school te laten gaan en ze hiermee een grotere kans op een betere financiële toekomst te bieden. Er bestaat daarmee, door middel van het kapitalistische systeem, een oneerlijke toegang tot goede educatie, dat kan leiden tot sociale ontwikkeling en een betere financiële toekomst, binnen de samenleving. Dat goede educatie samenhangt met een grotere kans op een betere toekomst, was voor de meeste van mijn informanten bekend en daarom nastrevenswaardig. Castells (Ibid.) beaamt het belang van educatie in sociale ontwikkeling. Hij stelt dat het hedendaagse kapitalisme – een oud principe – nieuw is door de informatie- en communicatie technologieën. Om sociale ontwikkeling te bewerkstelligen van een groep of een samenleving, is het noodzakelijk om toegang te hebben tot – het mondiale netwerk van – deze technologieën. Echter stelt hij dat de cruciale rol van informatie en communicatie technologie in het stimuleren van ontwikkeling tweezijdig is; naast de mogelijkheden die het biedt is er meer nodig, namelijk goede educatie van de gehele samenleving (Ibid.). En dit is in Ethiopië juist door middel van het geldende kapitalistische regime niet het geval en niet voor iedereen toegankelijk. Op deze manier – door processen van mondialisering en de intrede van een Westerse inventie in de Ethiopische samenleving met alle gevolgen van dien – houden arm en rijk elkaar in stand en wordt de kloof tussen hen – de polarisatie - alleen maar groter. De volgende paragraaf is op dit fenomeen gericht en geeft een beeld van hoe vooral het arme deel van de bevolking van Addis Abeba hier mee om probeert te gaan.

§ 1.3 De rijken worden rijker, de armen worden armer

In Selam haar mini-huisje, gemaakt van ‘modder’, met als meubilair slechts een matras, die nu diende als ‘bank’ en ’s nachts als bed voor Selam en haar dochtertje, voerden we interessante gesprekken over de processen die gaande zijn in het land. Ineens komt in me op, dat dit niet altijd zo geweest kan zijn. Ik vroeg door op Selams kritiek op de overheidsscholen. Was het niet zo dat misschien vijftig jaar geleden, iedereen die onderwijs volgde naar deze zelfde scholen ging omdat er toen nog geen ‘luxe’ scholen bestonden? En waren al deze mensen, de volwassen generatie van tegenwoordig, niet ‘gewoon goed’ terecht gekomen? Selam beaamde dit; “toen was er nog geen verschil en als er geen verschil is, is het goed.” “Nu”, vertelde ze, “is er wel het verschil, een heel groot verschil zelfs.” “De reden hiervan is de overheid met het huidige politieke stelsel...” ...Met het huidige politieke stelsel heeft het kapitalisme de overmacht gekregen volgens Selam; “de rijken worden hierdoor alleen maar rijker, de armen alleen maar armer.”

(Citaat uit persoonlijk document ‘Veldwerk in Addis Abeba’, 12 april 2009, Addis Abeba)

In de vorige paragraaf werd het al duidelijk dat de kloof tussen arm en rijk in Addis Abeba groter wordt. Belangrijke oorzaken hiervoor zijn de mondialisering en de invoering van het Westerse

democratische systeem, dat in Ethiopië niet leidt tot meer gelijkheid, maar juist tot meer ongelijkheid, en het hiermee samengaande kapitalisme, dat niet alleen *usurperend* werkt ten opzichte van traditie, cultuur en de sociale cohesie binnen de samenleving, maar er ook voor zorgt dat iedereen hierin mee wil – of moet – gaan. Dit lijkt in deze samenleving echter vaak alleen mogelijk voor de mensen uit de hogere sociaal-economische klasse: de rijken. Castells (1999: 12) beaamt dit door te stellen dat zonder sociale ontwikkeling en institutionele stabiliteit er nog steeds een toenemende verspreiding van economische ontwikkeling gaande is in de wereld. Er is op mondiaal niveau slechts een hele kleine groep techno-elite ten opzichte van een groeiende grote groep mensen die gedoemd zijn om te zinken. De capaciteit die de mondiale economie heeft is dat het leidt tot in- en uitsluiting van mensen. In Addis Abeba worden de rijken rijker, de armen worden armer en het huidige politieke regime biedt weinig zorg voor de enorme groep mensen uit de sociaal-economische onderklasse: de uitgesloten armen.

Echter door deze schrijnende processen bestaat er onder het arme deel van de bevolking een trend en een noodzaak om te zoeken naar manieren die hen vooruitgang en een beter toekomstperspectief kunnen bieden. Zij zoeken naar middelen om meer geld te kunnen verkrijgen, zodat ze kunnen ontsnappen uit de positie die zich kenmerkt door armoede, waarin zij nu verkeren. Appadurai (2000: 6) kenmerkt zulke processen – die al kort werden aangestipt in paragraaf 1.1 - als de rol van *imagination* in het sociale leven. Volgens hem kan de hedendaagse wereld gekarakteriseerd worden als een wereld van diverse bewegende stromen, die niet met elkaar verenigbaar zijn, met elkaar botsen en die verschillende verhoudingen hebben tot institutionele structuren in verschillende gebieden, naties of maatschappijen. Zij stuiten op problemen in verschillende situaties en ze veroorzaken problemen van levensonderhoud, vermogen, lijden, rechtvaardigheid en bestuur. Deze problemen worden vooral veroorzaakt door mondiale beelden – bijvoorbeeld media stromen die over nationale grenzen gaan – die binnenkomen bij *locals*. De lokale beeldvorming wordt op deze manier vervormd door mondiale contexten, waar de *locals* niet aan kunnen voldoen. Op deze manier worden er problemen geproduceerd die zichzelf manifesteren in lokale vormen, maar waarvan de contexten allesbehalve lokaal zijn. Door de mondialisering die gekenmerkt wordt door elkaar uitsluitende stromen die acute problemen van sociaal welzijn produceren is er dus ook een positieve kracht ontstaan die emancipatie politiek van mondialisering aanmoedigt. Dit is die rol van *imagination* in het sociale leven. Het stelt mensen in staat om zich te verzetten tegen heersende structuren, of om te zoeken naar oplossingen over nationale grenzen heen. Het zijn creatieve vormen van het sociale leven, die gelocaliseerde doorgangspunten voor een mobiele mondiale burger en burgermaatschappij zijn (Ibid.). De eerste twee citaten uit de eerste paragraaf brengen de boodschap van mijn informanten uit het veld – de wens om rijk te worden – al over. Veel jongeren en adolescenten in Addis Abeba, waren fanatiek aan het zoeken naar een (alternatief) middel dat voor hen uiteindelijk zou kunnen leiden tot een mobieler positie; een positie met meer geld, meer welvaart, meer mogelijkheden en meer bewegingsvrijheid. Kortom, veel jonge Ethiopiërs zijn op zoek naar een *ticket to upward mobility*

(Lefort & Harvey, 1999: 19). Door hun individuele *human agency* (Taylor, 1985) in te zetten als strategie, door middel van de rol van *imagination* in het sociale leven (Appadurai, 2000: 6), proberen ze dit *ticket* te bemachtigen. De participatie van duizenden jongeren en adolescenten in Addis Abeba in het hardlopen, kan gekenmerkt worden als zo'n strategie.

§ 1.4 De gebruikte onderzoeksmethoden en de opbouw van de thesis

Ik was op de tribune gaan zitten van het nationaal stadion in Addis Abeba. Zonder er enkele moeite voor te hoeven doen, werd ik al omringd door nieuwsgierige supporters, die wilden weten waarom ik daar zat. Soms had mijn blanke huidskleur ook zijn voordelen in het veld. Om contact zat ik nooit verlegen. De wedstrijden waren inmiddels gestart en ik praatte met Dereje, Negassa en Frezgi, over het hardlopen en over mijn onderzoek. Ondertussen heb ik veel foto's en korte films gemaakt van het hele gebeuren. Vooral Negassa, die naast me zat, vertelde me precies alle 'ins' en 'outs' over de verschillende wedstrijden die plaatsvonden. Ik voelde me gelukkig dat ik hier zat, in het middelpunt van mijn onderzoekslocatie, ontzettend antropologisch- en onderzoeks verantwoord, participierend observerend en omringd door een stel schatten van jongens, mijn onderzoekspopulatie, die me alles wel wilden vertellen.

(Citaat uit persoonlijk document 'Veldwerk in Addis Abeba', 12 april 2009, Addis Abeba)

Ik heb een kwalitatief onderzoek verricht. Dit houdt in dat de vraagstelling zich heeft gericht op de onderwerpen, die te maken hebben met de wijze waarop mensen betekenis geven aan hun sociale omgeving en hoe ze zich op basis daarvan gedragen. Ik heb gebruik gemaakt van onderzoeksmethoden die het mogelijk hebben gemaakt om het onderwerp vanuit het '*emic*' perspectief - het perspectief van de onderzochte mensen - te leren kennen, met het doel om het te kunnen beschrijven en waar mogelijk te verklaren (Boeije, 2005: 27). Ik heb het onderzoek in het veld geheel in het Engels uitgevoerd. Slechts een keer is het voorgekomen dat een informant een vriend meenam naar ons interview, die af en toe als Amhaars-Engelse tolk fungeerde. Ik heb gebruik gemaakt van open interviews aan de hand van een topiclijst. Daarnaast heb ik veel participerende observatie gedaan op relevante onderzoekslocaties, zoals het nationaal stadion van Addis Abeba, de straten van Addis Abeba tijdens georganiseerde hardlooptwedstrijden, de Meskel Square waar dagelijks veel mensen trinden en het Jan Meda sportveld. Het antropologische principe van '*hanging around and being there*' heb ik veel op deze locaties toegepast, wat een leuke en eenvoudige methode was om met interessante informanten in contact te komen. Op de momenten dat ik in het nationaal stadion van Addis Abeba zat om naar een wedstrijd te kijken – maar uiteraard meer interesse had in het ontmoeten van nieuwe informanten – vonden atleten mij (door mijn blanke verschijning) meestal minstens net zo interessant

als ik hen en zo kwamen er altijd mensen – vaak atleten – aan me vragen wie ik was en wat ik deed. Op deze manier kwam ik met informanten in contact waar ik vervolgens telefoonnummers mee uitwisselde en afspraken mee maakte voor interviews. Een van mijn informanten ben ik letterlijk tegen het lijf gelopen op het moment dat ik zelf een rondje aan het hardlopen was in Addis Abeba. De interviews vonden altijd plaats in rustige koffiehuisen. Daarnaast heb ik in het veld veel contact gehad met verschillende Ethiopiërs die niet direct onderdeel uitmaakten van de onderzoekspopulatie van atleten, maar met wie ik ook zeer interessante gesprekken heb gevoerd over het land, de huidige processen die van invloed zijn op de samenleving en over vele andere thema's. Deze mensen waren vooral mijn twee Ethiopische huisgenoten en hun vrienden en collega's. Daarnaast ontmoette ik regelmatig 'informele informanten' op straat, in de bus en op vele andere plaatsen, die me informatie verschafften. Door deze informatie, die voornamelijk voortkwam uit informele gesprekken, is mijn kennis over het land, de samenleving en de relevante processen die er momenteel gaande zijn vergroot, wat mij in staat heeft gesteld om mijn onderzoek onder atleten in een breder perspectief te zien en waardoor ik mijn bevindingen in deze thesis voor de lezer in een breder kader kan plaatsen. Verder heb ik tijdens mijn veldwerk tekstanalyses gemaakt van krantenartikelen uit de Ethiopische krant *The Reporter*, die op zaterdag naast het Amhaars ook in het Engels werd gedrukt en heb ik videomateriaal geanalyseerd van Haile Gebrselassies autobiografische film '*Endurance*' en van een Amhaarse cabaret DVD, met vertaalhulp van mijn huisgenoten. Vanuit onderzoeksethisch perspectief, ben ik altijd open en transparant geweest over mijn rol als onderzoeker, ten opzichte van mijn informanten en heb ik het principe van *informed consent* toegepast. Ik heb mijn informanten altijd gevraagd of zij een pseudoniem voor zichzelf wilden bedenken, die ik vervolgens in mijn verslaglegging kon gebruiken, om hun privacy te kunnen waarborgen. Echter ben ik niemand tegengekomen die van deze mogelijkheid gebruik wilde maken. Van alle informanten heb ik de toestemming gekregen om hun echte namen in deze thesis te vermelden. Hier maak ik ook gebruik van.

De opbouw van de thesis ziet er als volgt uit: In het volgende hoofdstuk wordt belicht hoe het hardlopen in Ethiopië gezien wordt als een *ticket to upward mobility* (Lefort & Harvey, 1999: 19); de bekendste mythe over sport in de sociale wetenschappen. Deze mythe lijkt onomstreden voor de atleten in Addis Abeba. In de wetenschap wordt hier echter anders over gedacht. Er wordt alvast beschreven dat de beperkte structuur leidt tot een 'versterkt' *human agency* (Taylor, 1985) en hoe bekende rolmodellen in de sport en de positieve omgevingsfactoren van bepaalde regio's, het geloof in het bestaan van het *ticket* doen versterken. Er volgt een theoretische onderbouwing van Eriksen (2007), Smart (2007) en Bourdieu (1991, geciteerd in Washington & Karen, 2001) over het transnationale karakter van sport en het autonome karakter dat sport heeft, ten opzichte van de grotere samenleving, wat participeren in sport aantrekkelijk en toegankelijk maakt, voor vrijwel 'uitgesloten'. Tot slot wordt er in dit hoofdstuk beschreven hoe het geloof in sport als *ticket to*

upward mobility, beschouwd kan worden als een collectieve mythe onder de atleten, die tevens een gevoel van *belonging* (Hedetoft & Hjort, 2002) tot deze *imagined community* (Anderson, 1983) hebben, die in eerste instantie niet gebaseerd lijkt op etniciteit, door het nationale karakter. Later blijkt dat er sprake is van een verbeelde verwantschapsmythe binnen deze groep die echter wél gebaseerd is op etniciteit.

Alvorens deze thesis een verdere uitleg geeft over de onevenredige etnische vertegenwoordiging binnen de groep van participerende atleten, wordt er in het derde hoofdstuk dieper ingegaan op de verklaringen, die ten grondslag liggen aan de reden waarom iedereen in Addis Abeba droomt van rijkdom, wat tevens de hoofdmotivatie is voor alle informanten die ik in het veld heb gesproken om te gaan hardlopen. De wens naar rijkdom wordt uitgelicht en in dit hoofdstuk wordt tevens uitgelegd hoe rijkdom kan zorgen voor een verhoging van de kwaliteit van het leven (Castells, 1999: 11) en hoe rijkdom en mobiliteit met elkaar verweven zijn. Het mobiliteitsthema kan tevens worden gezien als rode draad binnen deze thesis en wordt onder andere onderbouwd door theoretische concepten van Bauman (1998) en Lefort en Harvey (1999). In Addis Abeba zoekt iedereen vanuit de gemeenschappelijke droom van rijkdom naar *tickets to upward mobility* (Lefort & Harvey, Ibid.: 19). In dit hoofdstuk volgen diverse voorbeelden van manieren die gezien worden als *ticket*, waarna er uiteindelijk weer wordt teruggekoppeld naar het hardlopen. Tot slot wordt er dieper ingegaan op de theorie van *human agency* (Taylor, 1985) en structuur (o.a. Giddens, 1984) en hoe deze met elkaar verweven zijn en elkaar beïnvloeden.

Het vierde hoofdstuk gaat in op de in Ethiopië geldende etnische stereotypes en sociale mythen – ondersteund door theoretische benaderingen van Eriksen (2002), Van der Pijl en Carlin (2009, nog niet gepubliceerd) en anderen -, die ten grondslag liggen aan de onevenredige etnische vertegenwoordiging van participatie in het hardlopen. Zij geven het ‘kleinere verhaal’ weer, in tegenstelling tot het ‘grotere verhaal’ dat men over de hele wereld wel kent, maar wat nog zelden (etnisch-)gespecificeerd is. Tevens wordt met dit hoofdstuk aangetoond dat de collectieve mythe niet gedeeld wordt door de leden van alle verschillende Ethiopische etnische groepen. Tot slot volgt een conclusie.

2.

Het ticket dat hardlopen heet

Terwijl ik de atleten Abel, Abel en Teddy op het dakterras van het 'Friendship Building' aan de luxe Bole Road aan het interviewen was, wees Abel ineens naar een groot en voor Ethiopische begrippen zeer luxe ogend gebouw. Hij zei: "*Do you see that building? That's Haile GebrSelassies!*"

(Citaat uit persoonlijk document 'Veldwerk in Addis Abeba', 7 maart 2009, Addis Abeba)

Hoewel het concept van het *ticket to upward mobility* regelmatig geassocieerd wordt met sport als uitweg voor armoede en het volgens Lefort en Harvey (1999: 19) gezien wordt als de bekendste mythe over sport in de sociale wetenschappen, wordt het in de literatuur niet direct geassocieerd met hardlopen of specifiek het lange afstandsrennen in Ethiopië. Toch sluit deze theorie naadloos aan bij de droom van veel jongeren, die binnen de structuur van de mondialisering en van de arme en gestratificeerde Ethiopische samenleving, vanuit hun individuele *human agency* (Taylor, 1985), gestimuleerd door de noodzakelijke rol van *imagination* in het sociale leven (Appadurai, 2000: 6), fanatiek participeren in het hardlopen; mijn onderzoekspopulatie.

Deze droom lijkt in essentie op *the American dream*. Harris (2009: 241) zegt: "*One of the most important beliefs in America is that personal striving results in upward mobility; it is the essence of the American dream.*" Rosides (1976:15, geciteerd in Harris, 2009: 241) zegt hierover: "*But American society, like other human societies, is characterized by stratification – that is, differential access to whatever is of value in the society at a given point and over time, primarily because of social, not biopsychological variables.*"

Rosides is niet de enige, die kritiek uit op de gedachte van sport als *ticket to upward mobility* en op de *American dream*. In het veld, onder de participerende atleten, mag het dan onomstreden zijn dat sport kan dienen als middel dat kan leiden tot opwaartse mobiliteit, in de wetenschap wordt hier anders over gedacht. Hoberman (1997: 24) suggereert dat de verworven sociale mobiliteit van veel zwarte topatleten, die maar een klein percentage van de populatie zijn, de publieke percepties van de mogelijkhedenstructuren van de zwarte bevolking vervormen. Onderzoeken hebben uitgewezen, dat sport als middel voor opwaartse mobiliteit, slechts een mythe is die de *American dream* bekrachtigt (Eitzen 1999 e.a., geciteerd in Washington and Karen, 2001: 189). De meeste studies wijzen uit dat de werkelijke uitkomsten voor minderheidsgroepen tegenvallen. Hoewel er maar een kleine waarschijnlijkheid bestaat voor opwaartse mobiliteit door middel van sport, kan het streven ernaar in sommige gevallen de cultuur of een gehele samenleving beïnvloeden (Klein, 1991, geciteerd in Washington and Karen, 2001: 194). De meeste studies gericht op sport en mobiliteit, leggen de nadruk op de negatieve effecten. Deze studies benadrukken de verwachtingen die bijvoorbeeld ontstaan door topatleten, die de jeugd kunnen aanmoedigen. Een onderzoek van Elling en Knoppers (2005: 266)

wijst dit ook uit: socio-economisch en cultureel aspect: ‘professionele sport wordt gezien als een gemakkelijkere weg om geld te verdienen en de armoede te ontvluchten; als andere socialisatiewegen van nationale en etnische groepen’. De ‘grote’ mythe over sport is dat het sociale verschillen zou doen laten verdwijnen, of op zijn minst, dat de symbolische kracht van sport hier meer mogelijkheid voor biedt dan andere sociale activiteiten, aldus Lefort en Harvey (1999: 19). Maar feitelijk is competitie de essentie van sport, en competentie betekent vergelijken; hiërarchieën creëren en de winnaars van de verliezers onderscheiden (Ibid.).

In het voorgaande hoofdstuk werd al duidelijk hoe de stratificatie binnen de Ethiopische samenleving veroorzaakt wordt en hoe veel mensen er immobiele *locals* (Bauman, 1998) zijn, die door de structuur van de mondialisering en de samenleving weinig toegang tot bronnen hebben die zouden kunnen leiden tot opwaartse mobiliteit. Hoewel de feitelijke kans dat sport zal leiden tot opwaartse mobiliteit ook maar nihil is, werkte dit gegeven niet als ontmoedigende factor voor mijn informanten die in het hardlopen participeerden. Het geloof dat het hardlopen voor hen kan uitmonden in een *ticket to upward mobility* (Lefort & Harvey, 1999: 19) was groot. De individuele handelingsvrijheid – de *human agency* (Taylor, 1985) – mocht dan beperkt zijn door de structuur van mondialisering en de Ethiopische samenleving; onder mijn informanten uitte dit zich in een vechtlust; een enorme psychologische drive en juist een groot geloof in de kracht van de individuele *human agency* (Ibid.) waarmee opwaartse mobiliteit verworven kan worden.

Dat juist het hardlopen als populaire methode wordt ingezet, is logischerwijs te verklaren door het feit dat dit de nationale sport van het land is en dat veel van de beste marathonrenners ter wereld uit Ethiopië komen. Deze zijn nu rijk en beroemd; een nationale trots en een voorbeeld voor veel Ethiopiërs. Daarnaast is sport een aantrekkelijke strategie doordat het een zeer transnationaal en internationaal karakter heeft (Smart, 2007; Eriksen, 2007) en doordat er transnationale netwerken bestaan binnen de sportwereld (Eriksen, 2007: 158), die hierdoor gezien kunnen worden, zoals Bourdieu (1991, geciteerd in Washington & Karen, 2001: 190) al stelde, als een veld met zijn eigen dynamiek, historie en chronologie, dat relatief autonoom is ten opzichte van de samenleving waar het deel van uitmaakt. Hoewel veel Ethiopiërs misschien uitgesloten zijn van andere relevante mondiale netwerken die kunnen zorgen voor opwaartse mobiliteit, kunnen zij door middel van participatie in hardlopen wél deel gaan uitmaken van een mondiaal sportnetwerk. Dit netwerk is relevant, ook binnen het principe van de mondiale marktwerking. Smart (2007: 113) stelt hierover, dat sport het belangrijkste ‘ding’ is van de mondiale verwezenlijking van het neo-liberale vrije-markt economische beleid. Eriksen (2007: 159-160) ziet de marktwerking binnen de sport door het transnationale karakter en door het feit dat talent tegenwoordig internationaal wordt gekocht en verkocht en dat er scouts bestaan die dit talent zoeken. Daarnaast is het participeren in sport, zoals ik eerder al stelde laagdrempelig. Smart (2007: 114, 131) beaamt dit door te stellen dat sport toegankelijk is voor het (mondiale) volk. Het is een mondiale genetwerkte culturele vorm, die nationale, politieke, culturele en religieuze grenzen overstijgt.

Tijdens mijn onderzoeksperiode heb ik naast het interviewen van atleten ook regelmatig geobserveerd waar en onder welke condities de renners participeerden in het hardlopen. Het viel me op dat jongeren vaak trainden op blote voeten, op onverharde wegen en tijdens interviews met participanten hoorde ik regelmatig de klacht dat goed energierijk voedsel, dat bevorderend kan werken voor de sportprestaties, vaak niet verkrijgbaar- of te duur voor ze was. Niet alleen de sociale structuur van de Ethiopische samenleving is voor veel informanten daarom 'hard'; ook de condities waaronder getraind wordt laten te wensen over. Bij mij rees dan tijdens interviews regelmatig de vraag hoe mijn informanten dan het succes van Ethiopië in het hardlopen verklaarden, als de structuur en de condities waaronder getraind werd zo zwaar waren en tevens veel minder gunstig dan deze in Westerse landen, die minder succesvol presteren in deze sport. Alvorens ik dieper in ga op de antwoorden van mijn informanten die de 'succesformule' van Ethiopië in het hardlopen verklaren en tevens aangeven waarom juist deze sport in dit land een grond van bestaan heeft als *ticket to upward mobility*, gaf informant Daniel het volgende antwoord op mijn vraag:

"Your life is sufficient to live; you are satisfied by what you have. But here, when you come to Ethiopia, the most of the people is not satisfied by what they have. So, it's a must. I must winning; change really. You know? Yeah, the seal, so if you have the seal you can win. You can do anything. If you have the motivation power... ..I believe, not only the food, but the mind is also... . So, if you are courageous and you have energy, the energy inside of you can really win..."

(Citaat van Daniel Gebrezgaber, 25 februari 2009, Addis Abeba)

Dit citaat illustreert hoe de *human agency* (Taylor, 1985) in Ethiopië versterkt wordt door een onbevredigende structuur van de samenleving en hoe dit een kan leiden tot een psychologische drive, waarvan mijn informanten geloofden dat deze belangrijker en sterker was dan de slechte condities waaronder ze de methode van het hardlopen als *ticket to upward mobility* (Lefort & Harvey, 1999: 19) inzetten. Met het geloof in zichzelf en het principe van 'waar een wil is, is een weg', werd er daarom door duizenden jongeren in Addis Abeba massaal gestreefd naar opwaartse mobiliteit door middel van hardlopen.

§ 2.1 Waarom hardlopen? De succesformule van Ethiopië

Terwijl Tsegaye en ik zaten te lunchen, vertelde ik hem dat het me was opgevallen, dat tijdens hardlooppwedstrijden, het grootste gedeelte van de supporters in het stadion, zelf ook atleten zijn en dat supporter en atleet Frezgi me twee dagen daarvoor in het stadion had verteld dat andere mensen niet geïnteresseerd zijn in het kijken naar hardlopen, ze zijn alleen geïnteresseerd in Engels voetbal. Tsegaye vertelde me dat dit komt omdat mensen alleen geïnteresseerd zijn in de resultaten die de

atleten boeken en niet in de sport zelf. Volgens hem bestaat er in Ethiopië een groot vertrouwen in de prestaties van de nationale renners, waardoor men het saai vindt om er naar te kijken. Zoveel zelfs, dat er deze grap over wordt gemaakt; “Als Ethiopische marathonrenners ergens ter wereld uit het vliegtuig stappen om te gaan participeren in internationale wedstrijden, is het beter om ze op het vliegveld alvast de medaille te geven en ze terug te laten vliegen. Ze winnen toch altijd!”

(Citaat uit persoonlijk document ‘Veldwerk in Addis Abeba’, 14 april 2009, Addis Abeba)

Het inzetten van het hardlopen als letterlijke vorm van mobiliteit om te streven naar meer mobiliteit en een uitweg van armoede binnen de context van de mondialisering en de gestratificeerde samenleving van Ethiopië is vrijwel kosteloos en wordt weinig belemmerd door sociale structuren van de samenleving. Dit maakt het als methode een aantrekkelijk *ticket* voor jongeren om Addis Abeba, dat nagestreefd kan worden en haalbaar is voor de allerarmsten uit de samenleving. Naast het voordeel van de laagdrempeligheid van deze methode, in combinatie met de psychologische drive, bestaan er andere voordelige factoren die volgens mijn informanten zo herkenbaar zijn als de succesformule van Ethiopië.

Zo waren al mijn informanten het unaniem eens over het feit dat Ethiopië – en vooral de Oromo regio - beschikt over de perfecte *weather conditions*; de *high altitude*. Onder andere informant en supporter Ilias vertelde me dat de Oromo regio in Ethiopië de beste plek is om te trainen; het ligt hoog en het is er koud en dit zijn positieve omstandigheden om in te trainen. Veel bekende Ethiopische marathonrenners, waaronder Haile Gebrselassie komen uit deze regio. In Hailes autobiografische film ‘*Endurance*’ (1999) worden de positieve en versterkende omgevingsfactoren van het trainen in deze regio, die hebben bijgedragen aan zijn succes, getoond. Doordat veel participanten die ik heb gesproken, geen of weinig toegang hadden tot andere bronnen die zouden kunnen leiden tot opwaartse mobiliteit en als uitweg uit de armoede, maakten zij dankbaar gebruik van deze – voor de sport – positieve omgevingsfactoren. Zo vertelde atleet en informant Mesfin Masresha me het volgende:

“...When you come to here, the only thing that we’re using as an opportunity will be the natural airconditioning, the landscape. All this will be an opportunity for us. So, when you come to your country; you have better economic situation, you have better facility to do anything. But, the aircondition or the high altitude or the natural condition or the natural gift will be for us the only thing. As an acid or as an opportunity that we use... For you, I think, the Europe will be, most of them will be in an low altitude area, some of them there is rain, but here in Ethiopia is thirteen months of snushine you know, that thing by itselve is an opportunity.”

(Citaat van Mesfin Masresha, 4 april 2009, Addis Abeba)

Naast het unanieme en bekende geloof in deze – voor de sport – positieve omgevingscondities in *the land of runners* bestaat er nog een belangrijke motivator voor jongeren om juist het hardlopen in te zetten als methode die kan leiden tot opwaartse mobiliteit en als uitweg voor de armoede. Ethiopië beschikt over internationaal participerende nationale sporthelden; een aantal van de bekendste marathonrenners ter wereld – zoals Abebe Bikila, Haile Gebrselassie en Firehiwot Dado – komen uit Ethiopië. Zij hebben bewezen dat het als Ethiopiër mogelijk is om door middel van hardlopen succesvol en rijk te worden. Zij zijn het levende bewijs dat het *ticket to upward mobility* (Lefort & Harvey, 1999: 19) bestaat en te verwerven is door middel van deze sport. Ze zijn een onderdeel van de nationale trots en ze inspireren en motiveren talloze atleten om fanatiek te participeren in het hardlopen: ze dienen als rolmodellen. Niet alleen alle amateur atleten die ik in het veld heb gesproken hadden minstens een idool die diende als rolmodel. Ook de succesvolle op internationaal niveau participerende atleten zelf werden geïnspireerd door een rolmodel. Zo stond in *The Reporter* van zaterdag 28 maart 2009 over Firehiwot Dado: “*She said she was inspired by photos of Abebe Bikila’s victory in the 1960 Olympic Games in Rome. “Abebe Bikila has been a great inspiration for me today...”*” In Haile Gebrselassies autobiografische film ‘*Endurance*’ (1999) worden beelden getoond van hoe Haile als klein jongetje geïnspireerd wordt door het sportnieuws op de radio over het succes van Abebe Bikila, wat hem *triggert* om ook te gaan trainen. De successen van hedendaagse renners hebben tevens een motiverende werking op niet-atleten. Zo vertelde Daniel – die diende als tolk tijdens een interview met een atleet – mij: “*The reason is I think motivation. When Haile Gebrselassie brings the support medallion here, everybody’s get to run, even me!*”

Het laagdrempelige karakter van het hardlopen, in combinatie met de gunstige omgevingsfactoren van het land en de nationale helden – de rolmodellen – die bewezen hebben dat succesvol worden door middel van het beoefenen van deze sport in Ethiopië mogelijk is, zijn de belangrijkste bestaansgronden van ‘het *ticket* dat hardlopen heet’. Aan de hand van deze drie redenen bestaat er de collectieve mythe onder Ethiopische atleten dat juist deze sport in dit land kan dienen als *ticket to upward mobility* (Lefort & Harvey, 1999: 19). Wat deze mythe specifiek inhoudt voor de atleten, komt in de volgende paragraaf aan de orde. Net als de verbeelde verwantschapsmythe onder de participanten, die voornamelijk veroorzaakt wordt door het gezamenlijke geloof in de rolmodellen en hun behaalde successen en die gevoelens van *imagined community* (Anderson, 1991) en *belonging* (Hedetoft & Hjort, 2002) creëert.

§ 2.2 De collectieve mythe onder Ethiopische atleten

“*There are a lot of athletes, they running up the hill. They think they will be succesfull and they’re working hard. Just they have it like a work you know. They think they will be succesfull. I think it’s easy way to get richer than every other job.*”

De collectieve mythe onder Ethiopische atleten wordt volgens Lefort en Harvey (1999: 19) gezien als de bekendste mythe over sport in de samenleving. Het is de mythe over sport dat kan dienen als *ticket to upward mobility*. Alle atleten die ik sprak in het veld droomden ervan om door te breken en daarmee rijk te worden. Hun rolmodellen hadden bewezen dat het mogelijk is; dat de mythe waar is. Een belangrijke veronderstelling over mythen is dat de mensen die een mythe vertellen of beleven, hier ook daadwerkelijk in geloven (Van der Pijl & Carlin, 2009: 1, nog niet gepubliceerd). Dit was onder mijn onderzoekspopulatie zeker het geval. Er bestond onder hen een groot geloof in de kracht van de individuele *human agency*, in God en in de collectieve mythe, ook al wisten alle atleten die ik heb gesproken dat de kans van het verwerven van het *ticket* maar zeer klein was. Washington en Karen (2001: 194) stellen dat hoewel de kleine waarschijnlijkheid voor opwaartse sociale mobiliteit door middel van sport, het streven ernaar in sommige gevallen de cultuur of een gehele samenleving kan beïnvloeden. Dat de cultuur van de in Ethiopië participerende atleten beïnvloed wordt door de heersende collectieve mythe is zeer zeker het geval; het draait allemaal uiteindelijk om dat ene doel. Barthes (1957, in Van der Pijl & Carlin, 2009: 2, nog niet gepubliceerd) zegt dat (moderne) mythen vooral worden gebruikt om bepaalde ideologieën uit te dragen of op te leggen. Voor de atleten in Ethiopië geldt de ideologie van rijkdom in plaats van de heersende armoede; van mobiliteit in plaats van de heersende immobiliteit en van *globality* in plaats van de heersende *locality* (Bauman, 1998). Abebe, Haile en veel andere Ethiopische topatleten hebben bewezen dat door middel van individuele *human agency* (Taylor, 1985), deze ideologie waarheid kan worden, doordat zij door middel van participatie in hardlopen terecht zijn gekomen in deze ideologische – en voor vele andere Ethiopiërs nastrevenswaardige – posities.

De collectieve ideologie van ‘het rijk worden’ geldt naar mijn idee voor het grootste deel van de gehele Ethiopische samenleving, omdat elke Ethiopiër die ik in het veld heb gesproken, wel of geen atleet, hiervan droomde. De collectieve mythe dat het hardlopen kan dienen als middel om deze droom waar te maken leefde vooral onder de participerende atleten. Onder hen bestaat tevens een gevoel van *belonging* (Hedetoft & Hjort, 2002) tot de *imagined community* (Anderson, 1991) van atleten. Het gevoel van *belonging* betekent dat iemand zich thuis voelt of voelt toebehoren tot een bepaalde groep. Tevens is het een principe van (politieke of culturele) ordening. Aangezien er in Ethiopië vele etnische groepen met verschillende religies en talen met en door elkaar heen leven, was het interessant om van verschillende informanten te horen dat zij zelf het gevoel van *belonging* niet zeggen te hebben ten opzichte van etniciteit, taal of religie. Zo vertelde Daniel me:

“I don’t say ‘he’ is Oromo. I don’t think like that. This is runners; ‘our runners’, we say. Haile Gebrselassie is my runner, my countries..., so I must follow him. Like that. You know? Yeah, I

understand there is a religion, an ethnics, there is different groups... but for me, runners are running and winning. So we are see like that. We are not classify like “Amhara is good , Tigray is good and Oromo is good” or something. We cannot think like that. I don’t know how we are...”

(Citaat van Daniel ‘tolk’, 25 februari 2009, Addis Abeba)

En Tsegaye:

“I feel like a sport group... my group, or my ... who like sport or who does sports every time. I feel like I’m belong to that group.” En “Because I’m interested in the sport,... ...I want to talk about sport. So this kind of things I can do only with my sport mate or with the sport people...”

(Citaat van Tsegaye Mekonen, 13 februari 2009, Addis Abeba)

Beide informanten hadden meer het gevoel van *belonging* tot de sport groep, in tegenstelling tot de etnische groep. Daniel tolk voelde zich meer verbonden met en had meer het gevoel van *belonging* tot de nationale groep van atleten, over de grenzen van etniciteiten heen, terwijl Tsegaye Mekonen meer het gevoel had te behoren tot de groep van sporters op lokaal niveau. Hoewel hier een verschil te bemerken valt, waren beide informanten het erover eens dat ze mensen in Ethiopië niet categoriseren in etnische-, religieuze- of linguïstische ‘hokjes’. Hoewel het concept van *belonging* zich in eerste instantie in het academische veld richtte op het gevoel van nationalisme; *belonging* tot de natie-staat, zijn Hedetoft en Hjort (2002) het erover eens dat door de mondialisering dit gevoel wordt uitgedaagd. Natie-staat grenzen vervagen immers. Men behoort daardoor niet meer eenvoudigweg tot de natie-staat en kan door de mondiale door elkaar heen bewegende en elkaar uitsluitende stromen – bijvoorbeeld mondiale mediabeelden die binnenkomen bij *locals* – komen tot emancipatie politiek (Appadurai, 2000: 6) en tevens tot nieuwe vormen van *belonging* (Hedetoft & Hjort, 2002). Mondialisering kan daarmee ook nieuwe kansen bieden van vrijheid en vooruitgang.

Van een *imagined community* (Anderson, 1991) van atleten was ook sprake, hier was tenslotte het gevoel van *belonging* onder de in het hardlopen participerende informanten op gebaseerd. Het belangrijkste aspect van Anderson’s concept van *imagined community* is dat niet alle leden van deze verbeelde gemeenschap elkaar daadwerkelijk kennen. Niet alle participerende atleten, die het gevoel hebben tot deze gemeenschap te behoren, kennen alle andere leden, waardoor het een verbeelde gemeenschap is waarvan haar leden het gevoel van *belonging to* hebben. Binnen deze *imagined community* van atleten wordt tevens de nationale trots van de succesvolle renprestaties van Ethiopië – inderdaad over grenzen van etniciteiten, talen en religies heen – gepromoot. Bijvoorbeeld op het moment dat de presentator op het podium op 15 maart, na afloop van de *Great Ethiopian Run* voor vrouwen nog eens trots benadrukte dat dit “*The land of runners*” is. Waarna de enorme massa participerende vrouwen vervolgens enthousiast juichend op de *beats* van de muziek, die uit de boxen kwam, begon te dansen en springen.

Dat er een gevoel een *imagined community* bestaat onder de sporters die geloven in de collectieve mythe en het gevoel van *belonging* tot deze groep onder de participanten, is niet verwonderlijk. Enerzijds stelt Bourdieu (1991, geciteerd in Washington & Karen, 2001: 190) dat sport beschouwd moet worden als een veld met zijn eigen dynamiek, historie en chronologie, dat relatief autonoom is ten opzichte van de samenleving waar het deel van uitmaakt. Anderzijds stelt Smart (2007: 131), dat moderne sporten cosmopolitisch zijn. Sporten hebben een universele betekenis; ze overstijgen grenzen en verschillen in politiek, cultuur en religie en ze promoten een positief gevoel van gedeelde ervaring en een gevoel van gemeenschappelijke betekenis. Dit wordt bereikt door rituelen van een competitief spel, dat zichzelf universeel teruggeeft bij de formatie van een mondiaal sport netwerk. De stelling van Smart (Ibid.) geeft aan dat sport, goed aansluit bij de hedendaagse mondiale wereld, die zich kenmerkt door vervaging van nationale grenzen. Zowel Bourdieu (1991, geciteerd in Washington & Karen, 2001: 190) als Smart (2007: 114) stellen dat sport een exclusief veld is en het lijkt erop alsof het als een aparte cultuur beschouwd kan worden. Vanuit deze visie kan het gevoel van *belonging* als ordeningsprincipe van (onder andere) cultuur, goed begrepen worden binnen mijn onderzoekspopulatie die de collectieve mythe nastreeft en die dit gevoel heeft ten aanzien van de *imagined community* van atleten.

Naast het gevoel van *belonging* dat leeft onder de participerende atleten ten aanzien van hun zogenaamde nationale *imagined community* van renners, blijkt er binnen mijn onderzoekspopulatie ook sprake te zijn van een verbeelde verwantschapsmythe die echter wél gebaseerd is op etniciteit. Zoals we eerder al konden lezen raken veel Ethiopiërs geïnspireerd en gemotiveerd om ook te gaan participeren in het hardlopen, door hun succesvolle landgenoten, die dienen als rolmodellen. Echter blijken deze succesvolle landgenoten slechts uit een beperkt aantal etnische regio's te komen. Namelijk de Oromo-, de Amhara- en de Tigray regio's, die tevens bewoond worden door mensen uit de gelijknamige etnische groepen. Uit mijn onderzoek is gebleken dat alle in het hardlopen participerende informanten zelf ook afkomstig waren uit een van deze drie etnische groepen en dat dit geen toeval was, maar sterk samenhang met dat zij het voorbeeld volgden van hun etnische rolmodellen. Er bestaat dus een verbeelde verwantschapsmythe onder de participanten, die voornamelijk veroorzaakt wordt door (het geloof in) de rolmodellen of 'nationale helden', afkomstig uit een beperkt aantal etnische groepen en hun behaalde successen. Het gevoel van *belonging* tot de *imagined community* van Ethiopische atleten mag dan nationaal gepromoot worden, in feite blijkt door dit fenomeen dat er toch een duidelijke etnische differentiatie bestaat onder hen die wel of niet participeren in het hardlopen.

Hiermee wordt duidelijk dat de collectieve mythe niet voor alle Ethiopiërs geldt, maar wel voor de participerende atleten uit een select aantal etnische groepen. De collectieve mythe van hardlopen als *ticket to upward mobility* (Lefort & Harvey, 1999: 19) blijkt daarom gedifferentieerd onder de gehele bevolking. Echter geeft het bestaan van rolmodellen binnen de drie grootste participerende etnische groepen nog geen volledige uitleg over de onevenredige etnische

vertegenwoordiging van participatie in het hardlopen. In hoofdstuk vier wordt duidelijk waarom de collectieve mythe niet gedeeld wordt door de gehele bevolking van Ethiopië; over waarom de ene etnische groep wel participeert in het hardlopen en de andere niet en hoe stereotypes en sociale mythen hieraan ten grondslag liggen. Alvorens we naar dit hoofdstuk gaan, volgt in hoofdstuk drie eerst een bredere uitleg over de gemeenschappelijke Ethiopische droom over rijkdom, welke tevens onderbouwd waarom ook het hardlopen als een weg naar deze droom kan worden gezien.

3.

De gemeenschappelijke droom om rijk te worden:

Geld als mobiliteitsvergroter

Ik heb me al een aantal keren afgevraagd waarom iedereen hier zo graag rijk wil worden. Ik probeerde me in te denken wat nou de kracht van deze ingebeeldde rijkdom is, die mensen hebben en die ze nastreven. Zijn Ethiopiërs het 'slachtoffer' aan het worden van de usurpatie van het kapitalisme? En door de invloed van het Westen? Ontstaat er de drang naar het onverzadigbare 'meer, meer, meer' gevoel van het kapitalisme, waardoor mensen niet meer tevreden kunnen zijn? Mensen hebben in ieder geval vergelijkingsmateriaal nodig om het 'andere', het 'meer' te kunnen zien, voordat de wens ernaar kan ontstaan. Door de komst van de private, 'betere' scholen, heeft men het 'betere' onder ogen kunnen zien en het de stempel 'beter' kunnen geven, waardoor de overheidsscholen met het inmiddels gestigmatiseerde karakter, niet meer aantrekkelijk genoeg gevonden worden. Niet alleen op het gebied van educatie, is er in Ethiopië een streven naar het 'betere' ontstaan; iedereen wil alles 'beter' en 'meer'. Door de mondialisering, kan men ook in een stad als Addis Westerse dingen zien en dit nastreven, wat ook zeer zeker wordt gedaan. De hoofdreden van vrijwel iedere informant die ik tot nu toe heb gesproken, om te participeren in hardlopen, wordt gedreven door de wens om beroemd en hierdoor rijk te worden. Binnen mijn onderzoeksonderwerp heeft het streven naar rijkdom een enorme invloed.

(Citaat uit persoonlijk document 'Veldwerk in Addis Abeba', 12 april 2009, Addis Abeba)

Een logisch gevolg van de financiële armoede en de geringe steun van de overheid qua sociale voorzieningen in combinatie met de grote afhankelijkheid van het Ethiopische volk – dat voor het grootste deel in rurale gebieden leeft – van de natuur, is het feit dat religie, voornamelijk het orthodoxe christendom, een zeer grote rol speelt binnen de samenleving. Vrijwel iedereen is gelovig. Ethiopiërs klagen niet, maar bidden wel en vrijwel iedereen die ik gesproken heb streefde wel naar een betere toekomst en probeerde hier ook naar toe te werken. Het 'niet klagen fenomeen' betekent dan niet dat er onder het volk een trend van acceptatie van de armoedige situatie van de samenleving heerst. Iedereen wil voor zichzelf, zijn volk en zijn kinderen een betere toekomst en deze betere toekomst lijkt men allemaal voor ogen te zien, door het hebben van (meer) geld. Zoals mijn Britse 'zwemvriendin' Sue op 11 maart letterlijk zei; *"Every Ethiopian wants to be rich"*, waarop Ethiopische Rahel toestemmend knikte.

Deze wens van Ethiopiërs naar financiële rijkdom, kwam al naar voren in de letterlijke begincitaten van de inleiding van deze thesis en vormt tevens de belangrijkste motivatie voor participatie in het hardlopen. Er bestaat een geloof onder het Ethiopische volk dat geld en rijkdom kunnen dienen als bron van geluk en een betere toekomst. Deze gedachtegang sluit aan bij Castells

(1999: 11) synergistische model die economische groei en de verhoging van de kwaliteit van het leven met elkaar integreert. Volgens hem zijn institutionele stabiliteit en vertrouwen nodig voor de verhoging van de kwaliteit van het leven. Sociale ontwikkeling leidt tot culturele ontwikkeling, wat leidt tot innovatie, wat weer leidt tot economische ontwikkeling, die institutionele stabiliteit en vertrouwen koesteren, zodat de kwaliteit van het leven verhoogd kan worden.

Bauman (1998: 2) stelt dat mobiliteit de nieuwe stratificerende factor is van de postmoderne tijd, die ervoor zorgt dat er een polarisatie ontstaat tussen *locals* en *globals*. Deze polarisatie uit zich in arm versus rijk. In het eerste hoofdstuk konden we al lezen dat ook Castells (1999) en Appadurai (2000) problemen van polarisatie wijten aan processen van de huidige tijd: aan de mondialisering, het informatietijdperk, het kapitalisme en de netwerksamenleving. Er kan grofweg gesteld worden dat hoe meer geld je hebt, hoe meer toegang tot middelen en hoe mobieler de mens. Uit de voorgaande hoofdstukken van deze thesis, werd al duidelijk dat het overgrote deel van de Ethiopische bevolking zeer laag op de mobiliteitsladder staat, door een gebrek aan geld en toegang tot middelen. Door dit gebrek is het voor deze mensen ook erg moeilijk om hoger op deze ladder te klimmen. Immers, als men niets heeft (qua geld), valt er ook niets te vermenigvuldigen. Daarnaast zet de polarisatie voort en wordt de kloof tussen arm en rijk – welke in de context van Ethiopië beschreven werd in de paragrafen 1.1 en 1.2 – versus *locals* en *globals* steeds groter.

Maar wat maakt mobiliteit nu zo een belangrijk aspect? Er werd al een verband gelegd tussen immobiliteit, *locals* en armoede, ten opzichte van mobiliteit, *globals* en rijkdom. Het spreekt voor zich dat arme mensen vaak tot de *locals* behoren, doordat zij door minder geld en middelen, minder in staat zijn om mobiel te zijn, waardoor zij meer gebonden zijn aan hun plaats of lokaliteit. Mobiliteit is een sleutelbegrip in de hedendaagse postmoderne mondiale wereld. Volgens Bauman (1998: 2) is immobiliteit niet realistisch in een wereld die constant veranderd. Het gebonden zijn aan lokaliteit in een mondialiserende wereld betekent volgens hem degradatie en achterstand. Daar komt nog eens bij dat door de *time-space compression* (Inda & Rosaldo, 2002) de publieke ruimte nu niet meer enkel gebonden is aan het lokale leven en dus dat plaatsen – *localities* – hun vermogen tot het creëren van betekenis verliezen en afhankelijk worden van betekenisgevingen die buiten hun controle liggen. De immobielen – die door toenemende polarisatie steeds immobieler worden – worden ruimtelijk gesegregeerd en uitgesloten. De communicatie tussen de globale, niet aan ruimte gebonden elite en de wel aan ruimte gebonden gelokaliseerde rest neemt af. De centra waar nu betekenis wordt geproduceerd zijn vandaag de dag niet meer gebonden aan lokale beperkingen. Echter de mensen die gebruik maken van deze waarden en betekenissen daarentegen nog wel (Bauman, 1998: 3). Appadurai (2000: 6) is het hier mee eens en noemt deze betekenisgevingen ‘mondiale stromen’, die elkaar uitsluiten, waardoor er lokale problemen ontstaan door vervormde beeldvormingen op lokaal niveau, bijvoorbeeld door mediabeelden over welzijn en rijkdom of mensenrechten uit de Westerse wereld, die terecht komen in Afrika, waaraan men niet aan dit beeld kan – maar wel wil - voldoen. Dit kan leiden

tot deprivatie binnen de gelokaliseerde samenleving. Het kapitalisme heeft ook in Ethiopië zijn intrede gedaan; mijn informanten uit Addis Abeba zien dit, weten dit en willen of moeten ook in dit systeem meegaan, willen ze hun situatie ‘verbeteren’ of niet verder ‘achter raken’. Echter door hun immobiele arme *local* positie, hebben zij veelal geen toegang tot de juiste bronnen om dit te verwezenlijken en blijven zij vast zitten (immobiel) in dezelfde (armoedige) positie. De immobiliteit versterkt zichzelf op deze manier en dit proces stimuleert de polarisatie (lees ook paragraaf 1.3). Doordat de kloof tussen *globals* en *locals* groter wordt, wordt het steeds moeilijker deze te overbruggen en blijven Ethiopiërs arm. Bauman (1998) zegt dat de culturele en psychologische gevolgen van deze polarisatie door de mondialisering enorm zijn. Het kan zich in het ergste geval uiten tot grote deprivatie binnen een samenleving.

Zoals ik eerder beschreef, kan het zich ook uiten in een vechtlust of een psychologische drive. Dit laatste heb ik veel vaker mogen aanschouwen in Ethiopië, dan het eerste. De vechtlust en de psychologische drive waren meestal sterk aanwezig bij vrijwel al mijn adolescente informanten in het veld. Ze zaten niet bij de pakken neer; ze durfden te dromen van een betere toekomst en zochten naar manieren om deze droom te kunnen verwezenlijken; ze zochten naar een manier die kan leiden tot opwaartse mobiliteit; naar een *ticket to upward mobility* (Lefort & Harvey, 1999: 19). Atleten en informant Mesfin Masresha deed dit door te participeren in het hardlopen. Het volgende citaat van Mesfin illustreert zijn geloof in het vechten, in plaats van stilstaan of accepteren en legt uit waar de psychologische drive van Ethiopiërs volgens hem vandaan komt:

“... your living with your problems of livingstandard whatever, ... you have to fight it and one day you liberate it... all the problems that you suffer. So the major reason will be, just psychological; the problem makes you,... or the hardship makes you to being stronger, to find a solution for the problem; to be innovative, creative,...”

(Citaat van Mesfin Masresha, 4 april 2009, Addis Abeba)

Mobiliteit en financiële positie gaan hand in hand. Beide processen hebben elkaar nodig en versterken elkaar. Over het algemeen kan men stellen: hoe rijker, hoe mobieler en hoe mobieler, hoe rijker. Dit zelfde geldt voor immobiliteit en armoede. Armoede heeft daarentegen juist mobiliteit nodig om te kunnen veranderen in rijkdom. Beperkt, gelokaliseerd en immobiel zijn werken – zeker in de huidige postmoderne en mondiale netwerk samenleving – niet voordelig als financiële vooruitgang het doel is. En hoe kan financiële vooruitgang nu niet het doel zijn binnen een mondiale kapitalistische wereld die gebaseerd is op individuele winst accumulatie (Raven, 2008) en binnen Ethiopië waar armoede een enorm probleem is? Niet voor niets zetten veel jonge mensen in Ethiopië hun individuele *human agency* (Taylor, 1985) door middel van de rol van *imagination* in het sociale leven (Appadurai, 2000: 6) in, binnen de structuur van hun samenleving (Giddens, 1984) om een *ticket to upward mobility* (Lefort & Harvey, 1999: 19) te verwerven. Verschillende mensen, proberen op verschillende

manieren te zorgen voor een ‘betere’ toekomst. “*They are expressions of a habitus that is finely tuned to the turbulence of late capitalism*” (Ong, 1999). In de volgende paragraaf komen verschillende voorbeelden hiervan uit het veld aan de orde.

§ 3.1 *Tickets to upward mobility*: ieder op zoek naar zijn eigen ticket; zijn eigen strategie

Vandaag kwam ik, twee dagen na het interview waarbij hij getolkt had voor zijn vriend, Daniel ‘tolk’ weer tegen. Terwijl ik over straat liep, op zoek naar een internetcafé met connectie, zag hij me lopen vanuit het restaurantje waar hij zat. Hij rende naar me toe om me vervolgens vriendelijk te begroeten en om te vragen wat ik ging doen. Inmiddels gewend aan het feit dat geen enkele dag in Addis loopt volgens plan, besloot ik een *macchiato* te gaan drinken met enthousiaste Daniel. Nadat we een tijdje gezellig hadden gekletst over het interview, het feit dat hij vandaag niet kon werken omdat de stroom het niet deed, zijn gezin en zijn geloof in God, kwam er plotseling een onverwachte vraag op tafel. Daniel vertelde me dat hij visitekaartjes ontwierp op de computer, met Ethiopische en religieuze afbeeldingen op de achtergrond. Aan mij de vraag of ik deze misschien niet in Nederland aan de man zou willen brengen. Het zou hem namelijk veel geld kunnen opleveren. Daniel wilde plotseling ‘zaken’ met me gaan doen, net als de vele anderen die ik in Addis al heb ontmoet en in mij een ‘goudmijn’ lijken te zien. Enigszins teleurgesteld in deze wending van het gesprek, dat eerst ‘gewoon gezellig’ en vriendschappelijk leek, vertelde ik Daniel dat ik erover na zou denken, maar dat ik nu verder ‘moest’ gaan, op weg naar het internetcafé.

(Citaat uit persoonlijk document ‘Veldwerk in Addis Abeba’, 27 februari 2009, Addis Abeba)

Mensen hebben geen keus dan te handelen in de handelingsruimte die daarvoor bestaat. Dit kan zich uitten op velerlei verschillende manieren. Acceptatie van het leven in een moeilijke, armoedige positie met daarin weinig middelen tot verbetering is een manier. Dit is echter niet de manier van het omgaan met de leefsituatie die mijn informanten prefereerden. Hoewel de middelen, de mobiliteit en de financiën meestal zeer gering waren, was er geen sprake van acceptatie. Daarentegen wel van eerder genoemde vechtlust, wilskracht en motivatie om vooruitgang na te streven. Zo zocht iedereen wel naar een manier om zijn of haar droom te kunnen bewerkstelligen in de vorm van een strategie. Deze manieren noem ik – gelijk als de collectieve mythe onder atleten - in deze thesis de *tickets to upward mobility* (Lefort & Harvey, 1999: 19). Het beoefenen van sport kan volgens hen een grote vorm van zelf expressie zijn voor minder begunstigde jonge mensen en kan hen (in uitzonderlijke gevallen) een uitweg bieden uit een situatie van armoede en deprivatie. Hoewel het concept van Lefort en Harvey

(Ibid.) zich baseert op sport en deze toepasbaar is op het onderwerp van dit onderzoek – het hardlopen – kan er ook op andere manieren – los van sport – gezocht worden naar een *ticket to upward mobility*.

Eerder was al te lezen dat *grassroots globalization* (Appadurai, 2000: 3) is ontstaan als nieuwe alternatieve sociale vorm voor mondialisering namens de armen. Ook de rol van *imagination* in het sociale leven kan gekenmerkt worden als een alternatieve en creatieve vorm van uitgesloten, die emanciperend werkt door de negatieve processen die de mondialisering op hen heeft. Er wordt gezocht naar gelokaliseerde doorgangspunten om mobieler te worden binnen de huidige mondialisering (Ibid.: 6).

Zelf heb ik letterlijk aan den lijve mogen ondervinden hoe ik soms als *ticket* werd gezien, door de aparte bejegening die ik kreeg van veel Ethiopiërs. Door mijn witte huidskleur werd er door Ethiopiërs meestal anders met mij omgegaan, dan met andere Ethiopiërs. Omdat een witte huidskleur in de beleving van de meeste Ethiopiërs onlosmakelijk verbonden is met rijkdom, probeerden mensen dan ook regelmatig iets van mij gedaan te krijgen, als ware ik hun *ticket*. Naast het feit dat ik gedurende mijn veldwerkperiode als een ‘bedelobject’ en een ‘berovingstarget’ werd gezien door het gros van de bevolking, waren er ook mensen die het ‘subtieler’ aanpakten. Zo heb ik veel mensen gesproken die een potentieel zakenpartner in mij zagen en hiermee hoopten op deze manier gebruik te kunnen maken van de ‘mondiale marktplaats’ van de wereld, door middel van flexibele strategieën van kapitaal accumulatie (Ong, 1999) en was het bijna een standaard gegeven dat er dagelijks door veel mensen – die ik vaak niet eens goed kende – naar mijn telefoonnummer werd gevraagd. Als ik mensen soms vroeg waarom ze precies mijn telefoonnummer wilden hebben, kreeg ik meestal het onbevredigende antwoord, dat ze graag contact met mij wilden hebben. Het leek alsof veel mensen – door de perceptie van ‘blank staat gelijk aan rijk en mobiel’ – mogelijkheden in mij zagen om hun verder te helpen, en geef ze eens ongelijk; wie niet waagt, die niet wint! Zo ook heb ik enkele huwelijksaanzoeken moeten afslaan, waarvan er een met een heel heldere reden was: de betreffende man wilde graag naar Nederland om er te wonen en studeren. Als ik met hem zou gaan trouwen, zou deze droom voor hem werkelijkheid kunnen worden. Dit voorbeeld laat zien hoe ik als persoon in Ethiopië erg letterlijk werd gezien als *ticket to upward mobility* (Lefort & Harvey, 1999: 19).

Castells (1999: 5) stelt dat de heersende politieke vorm van het informatietijdperk de netwerkstaat is. Netwerken zijn de meest krachtige vormen van het organiseren van bemiddeling geworden en het deel uitmaken van een netwerk vergroot je kansen. Het niet in een netwerk zitten of afgesloten worden doet je kansen verdwijnen sinds alles dat telt volgens Castells georganiseerd is rond een wereldwijd web van interacterende netwerken. Het negatieve aspect van de netwerksamenleving is daarom dat het kan leiden tot *disconnectie*. *Locals*, armen en veel Ethiopiërs zijn tamelijk *disconnected* en zoeken naar manieren om toch deel uit te maken van relevante netwerken. Aangezien ik als *global* en onderzoeker in het veld wel deel uitmaakte van een netwerk dat kansen vergroot, werd ik soms door Ethiopiërs vanuit de rol van *imagination* in het sociale leven als gelokaliseerd doorgangspunt (Appadurai, 2000: 6) beschouwd, om binnen het mondiale – en kansenvergroten –

netwerk (Castells, 1999: 6) te komen én werd ik hiermee tevens beschouwd als *ticket to upward mobility* (Lefort & Harvey, 1999: 19).

Niet alleen de mannen in Ethiopië zoeken een rijke vrouw, die in de beleving van velen garant staat voor een betere toekomst. Ook vrouwen – en misschien zelfs in meerdere mate – zijn veelal bezig met het zoeken naar een rijke man met een goede baan, een huis en een auto. Dit fenomeen speelt zich grotendeels in de hoofdstad af en minder op het platteland, aldus informante Sue. Mijn Ethiopische huisgenoot Tsegaye Mekonen vertelde dat hij ooit in zijn leven was afgewezen door een meisje dat hij leuk vond, omdat hij aan deze eisen niet voldeed. Ook heeft hij me verteld dat hij soms door Ethiopische vrouwen wordt gevraagd om ze in contact te brengen met witte mannen omdat hij op zijn werk regelmatig met Europeanen in contact komt, wat voor de meeste Ethiopiërs niet vanzelfsprekend is. Deze vrouwen laten hun telefoonnummers bij Tsegaye achter, in de hoop dat hij iets voor ze zal ‘regelen’. Sprake van romantische liefde is er in deze gevallen niet. Partnerkeuzes worden dan gebaseerd op iemands financiën en materiële bezittingen, waarbij het huwelijk dient als het verwerven van financiële zekerheid voor de toekomst. Om dezelfde reden zijn er op de Ethiopische radio soms oproepen te horen van vrouwen die op zoek zijn naar een dergelijke man: iemand met minimaal een bepaald inkomen, een groot huis, een eigen auto en eventuele ander vereisten. Kortom: iemand die kan dienen als *ticket to upward mobility* (Ibid.).

Een andere manier om als Ethiopiër rijk te worden is om een aantal jaren te gaan werken in Europa, de Verenigde Staten of (*upcoming*) Dubai, om vervolgens met het verdiende en gespaarde geld weer terug te keren naar Ethiopië en het leven daar als ‘rijke Ethiopiër’ voort te zetten. Deze arbeidsmigratie is erg in trek en wordt regelmatig als *ticket* ingezet. Echter is dit *ticket* niet voor iedereen weggelegd. De allerarmsten in de samenleving zullen niet gemakkelijk met kansen als deze in aanraking komen; enige mate van mobiliteit is al een vereiste om op deze manier een grotere mate van mobiliteit en rijkdom te kunnen verwerven.

Zoals in het vorige hoofdstuk al uitvoerig werd beschreven kan ook het participeren in hardlopen wordt ingezet als *ticket*; veel jongeren participeren in hardlopen en gebruiken dit als poging tot het ontvluchten van de armoede. Een doel wat te bereiken is met succesvol hardlopen, is er rijk van worden. Dit is mogelijk omdat er op het gebied van sport ook sprake is van een enorme mondiale marktwerking; sport is transnationaal en clubs of atleten - kortom talent - worden gekocht en verkocht en de transnationale media toont de waarde van bepaalde clubs, spelers of atleten aan het volk. Daardoor weet men waar de bekendheid en het geld zijn en willen veel jongeren maar al te graag ontdekt worden door scouts. Daarnaast creëren transnationale netwerken van sport relevante structuren die voor andere doeleinden kunnen worden gebruikt (Eriksen, 2007).

In de volgende paragraaf wordt dieper ingegaan op hoe de structuur van de samenleving een positieve en bekrachtigende werking kan hebben op de *human agency* (Taylor, 1985).

§ 3.2 Roeien met de riemen die je hebt: Structuur en *human agency*

“Whenever you come to an athletic, first, whenever just like me, any Ethiopians, or nobody like to be a poor person. Everybody like to be rich. Everybody like to be a better economic life. So, when you come to my situation, ... to choose an athletic to be rich or to get more money or, the power of athletic for me is just,... ...So, the very reason that I started athletic will be better, to get money or to be whatever it is. First, I gather the opportunity that I have at this moment; I’m young, I’m not AIDS, so I have the potentiation; as you can see it I have nice physical structure, so if I do it, if I engage, if I occupy with this; my physical gift of God, I think I will have better skills or I will score better.”

(Citaat van Mesfin Masresha, 4 april 2009, Addis Abeba)

Locals die vrijwel geen financiële middelen en toegang tot bronnen naar verbetering hebben, hebben maar een beperkte kans op een ‘beter’ leven. Ze zitten tamelijk ‘vast’ in de positie waarin ze verkeren. Toch zijn in Ethiopië velen van hen gedreven en gemotiveerd om toch deze droom na te streven en dan is het ‘roeien met de riemen die je hebt’. De mensen die het hardlopen als middel kiezen, zetten hun individuele *agency* (Taylor, 1985) – die gestimuleerd wordt door de sociale vorm van emancipatie politiek (Appadurai, 2000: 6) - in om vooruit te komen als letterlijke mobiliteit in de gestratificeerde en mondiale wereld.

Agency is een filosofisch concept over de capaciteit van een *agent* om keuzes te maken om te kunnen handelen in een wereld. Deze *agency* behoort tot de *agent* en is daarom per individu verschillend. Volgens Taylor (1985: 15-35) heeft *human agency* alles met evaluatie te maken. Mensen kunnen namelijk, in tegenstelling tot dieren, hun wensen evalueren en rangschikken op belangrijkheid. Mensen kunnen weloverwogen keuzes maken tussen meerdere wensen, door middel van de menselijke mogelijkheid tot categorisering, bijvoorbeeld in termen van beter of slechter. Op deze manier kunnen mensen weloverwogen een keuze maken die kan leiden tot een ‘beter’ leven. Volgens Taylor draait het om menselijke waardigheid versus degradatie en heeft het alles te maken met iemands eigen verantwoordelijkheid. Hij zegt dat het ‘zelf’ een identiteit is die gedefinieerd wordt in termen van bepaalde essentiële evaluaties die de horizon en de gronden van andere evaluaties die iemand maakt versterken.

Volgens Frankfurt (1971: 12-15) draait het allemaal om eigen keuzes en de vrije wil van de mens. Hij zegt dat het plezier van een vrije wil tevredenheid van bepaalde wensen impliceert en dat de afwezigheid van deze vrije wil kan leiden tot frustratie. Deze afwezigheid van vrije wil lijkt daarom op een *agency* dat beperkt wordt. Op de keuzevrijheid van een welwillende maar immobiele *local*?

Heron (2008: 97) stelt dat de *agency* van mensen in ontwikkelingslanden wordt beperkt door de *agency* van de succesvolle navolgers van de neoliberale ideologie – met daarbinnen het kapitalisme – als de ondersteunende ideologie van de hedendaagse mondialisering. Net als Castells (1999) en

Appadurai (2000) zegt hij dat beslissingen die gemaakt worden door ‘globale actoren’ – de ‘mobielen’, die de ideologie van het kapitalisme kunnen nastreven omdat zij zich bevinden in een positie waarin winstmaximalisatie mogelijk is – leiden tot disfunctionele *agency* van mensen in bijvoorbeeld ontwikkelingslanden zoals Ethiopië en tot een grotere verarming en een structurele ongelijkheid. Op deze manier zien we dat *agency*, ook al is het gebaseerd op de individuele capaciteit en de vrije wil van het individu, direct samenhangt met processen van mondialisering en kapitalisme, waar ook Ethiopië onderhevig aan is, zoals beschreven in paragraaf 1.2. Daarnaast hangt het ook direct samen met het (groter wordende) verschil tussen arm en rijk in het land en in de wereld en met het concept van mobiliteit. Door de positie waar Ethiopië – het land en haar burgers – in verkeert en de eerder beschreven processen die er actueel gaande zijn, kwamen we er al achter hoe Ethiopiërs ‘achtergesteld’ worden op velerlei vlakken. Nu blijkt dat al de factoren die hieraan ten grondslag liggen ook weer direct samenhangen met het concept van individuele- of *human agency* (Taylor, 1985), wat in eerste instantie een mooie ideologie lijkt, die vrije wil voor ieder individu impliceert, maar waarvan de grenzen van *locals* ook weer ingeperkt worden door mensen met meer macht en mobiliteit. In alle vergelijkende perspectieven van de tot nu toe behandelde concepten en de processen die in de voorgaande hoofdstukken en in de verschillende paragrafen zijn beschreven valt een duidelijke mondiale centrum-periferie verhouding (Wallerstein, 1974) te bespeuren tussen de economisch overheersende en kapitalistische landen, ten opzichte van in dit geval een afhankelijk land als Ethiopië. Er gelden asymmetrische verhoudingen tussen verschillende samenlevingen, maar ook binnen de Ethiopische samenleving; er is sprake van ongelijke verhoudingen qua economische status, qua mobiliteit en hierdoor ook qua *agency*.

Echter wil ik niet stellen – zeker niet na de onderzoeksbevindingen uit het veld – dat er geen individuele *agency* bestaat onder Ethiopiërs. Integendeel. Ik heb beschreven dat het concept van *human agency* vrij en minder vrij kan zijn, echter zal het altijd in meer of mindere mate bestaan. De ‘vrijheid’ van de *human agency* is afhankelijk van de sociale structuur van de Ethiopische samenleving en de mondialisering. Giddens (1984) stelt dat het niet alleen maar de eigen *human agency* is, dat bepalend is, maar dat dit innig verbonden is met de sociale structuur waar een individu deel van uitmaakt. De immobiele positie van vele Ethiopiërs kan opgevat worden als een beperking van *human agency*, door middel van de sociale structuur waarin zij zich bevinden. Echter stelt Giddens (1984) dat niet alleen de structuur het individu bepaald of andersom, maar dat beide het geval is. Structuur en actor zijn volgens hem niet tegenovergesteld, maar beïnvloeden elkaar juist. Zo wordt structuur bepaald door de herhaling van het handelen van individuele actoren, die deze ook weer kunnen veranderen door individueel handelen (Giddens, 1984).

Vanuit de context van mondialisering en door de huidige sociale structuur van de Ethiopische samenleving, die zich kenmerkt door beperkte keuzevrijheid en immobiliteit, geldt voor de meeste Ethiopiërs dat je vanuit je individuele *agency* moet ‘roeien met de riemen die je hebt’ om te komen tot opwaartse mobiliteit. Hoewel *grassroots globalization* in Ethiopië hard aan een betere weg timmert –

ook op het gebied van sport – heeft het nog onvoldoende deuren geopend voor sociale mobilisatie en kennisoverdracht, die zich onafhankelijk van de acties van collectief kapitaal en het natie-staat systeem kunnen ontwikkelen (Appadurai, 2000: 3). Het participeren in hardlopen is een veelvoorkomende en bekende keuze in Ethiopië om een betere financiële toekomst na te streven. Belangrijke redenen hiervoor zijn de eerdergenoemde laagdrempeligheid en de kosteloosheid van het participeren in deze sport. Vrijwel iedereen in Ethiopië – mits iemand een gezond lichaam heeft – kan gaan participeren in deze sport. Andere attributen dan een eigen gezond en goed functionerend lichaam zijn er niet voor nodig. Economische- of andere vormen van immobiliteit kunnen iemands participatie in deze sport amper belemmeren en ook door de Ethiopische overheid worden er geen belemmerende factoren opgelegd. Veel jonge mensen uit verschillende lagen van de bevolking en uit verschillende Ethiopische etnische groepen participeren dagelijks in het hardlopen in Addis Abeba, waarvan de meesten hetzelfde doel nastreven; heel ‘goed’ worden, het meedoen aan en winnen van wedstrijden, op internationaal niveau succes behalen en hiermee uiteindelijk veel geld verdienen om verzekerd te zijn van een betere (financiële) toekomst. Het hardlopen wordt in Ethiopië beschouwd als dé nationale sport en het wordt gebruikt en gezien als middel dat kan leiden tot opwaartse mobiliteit. Degenen die in het hardlopen participeren zetten daarom hun individuele *agency* in als letterlijke vorm van mobiliteit. Ze zetten de mobiliteit van hun eigen lichaam in als *ticket to upward mobility* (Lefort & Harvey, 1999: 19).

Zoals in het tweede hoofdstuk al duidelijk werd, blijkt er sprake te zijn van een onevenredige etnische vertegenwoordiging binnen de groep van participerende atleten. In het volgende hoofdstuk wordt dit tegen het licht gehouden. Er wordt uitgelicht waarom de collectieve mythe niet voor alle Ethiopiërs geldt, maar slechts voor een aantal etnische groepen.

4.

De onevenredige etnische vertegenwoordiging binnen het hardlopen

Terwijl de 24 jarige Negassa me in het stadion enthousiast allerlei details vertelde over de wedstrijden die aan de gang waren, probeerde ik hem duidelijk te maken wat mijn onderzoek betreft. Ik moet elke keer als ik met atleten in gesprek ben deze ‘switch’ maken, omdat niemand verwacht dat ik niet zozeer geïnteresseerd ben in de sport *an sich*, maar juist in de beeldvormingen van de ‘amateurs’. Om Negassa een indruk te geven van mijn onderzoek over stereotypes en mythen over sport, binnen en over de verschillende etnische groepen van Addis Abeba, voordat hij me nog meer sportdetails zou gaan vertellen, liet ik hem mijn belangrijkste onderzoeksvragen lezen. Ik vertelde hem dat ik nu nog geen antwoorden van hem wilde, maar dat ik deze liever ontving tijdens een ‘echt’ interview, waarbij ik mijn *voicerecorder* kan gaan gebruiken. Dit vond hij goed. Echter vond ik toch dat ik, nu ik hier toch zat, op zijn minst één concrete vraag wel kon stellen. Ik vroeg Negassa terwijl we beide naar een wedstrijd zaten te kijken: “*Why is Ethiopia the country of running?*” Hij antwoordde: “*Because of the high altitude*”.

(Citaat uit persoonlijk document ‘Veldwerk in Addis Abeba’, 12 april 2009, Addis Abeba)

Tijdens mijn onderzoek over narratieven in de vorm van stereotypes en sociale mythen over atleten, waarbij ik mijn informanten ook de vraag heb gesteld hoe zij aankijken tegen de algemene beeldvorming van ‘de Ethiopiër’ als topatleet en hoe dit beeld volgens hen te plaatsen is binnen het gegeven van de etnische pluriformiteit, kwam ik erachter dat de participerende groep; de *imagined community* (Anderson, 1991), die gelooft in de collectieve mythe; dat het hardlopen kan dienen als *ticket to upward mobility* (Lefort & Harvey, 1999: 19), een stuk minder etnisch pluriform is dan de grotere Ethiopische samenleving. Er is sprake van een duidelijke onevenredige etnische vertegenwoordiging binnen de participerende populatie. De Oromo is de grootst participerende etnische groep. Gevolgd door Tigray en Amhara. In de laatste paragraaf van het tweede hoofdstuk werd al duidelijk dat de meeste op internationaal niveau succesvolle Ethiopische renners afkomstig zijn uit deze etnische regio’s en dat dit een belangrijke stimulans en motivatiebron is voor jongeren uit deze zelfde regio’s om ook te gaan participeren in deze sport. ‘Hun’ rolmodellen hebben immers bewezen dat de collectieve mythe bestaat. Echter heeft mijn onderzoek plaatsgevonden in de hoofdstad Addis Abeba en niet in andere regio’s. Toch waren het onder de participanten in de hoofdstad, die een smeltkroes is van Ethiopische etniciteiten, dezelfde etnische groepen die domineerden in de mate van participatie. Tijdens gesprekken met diverse informanten werd duidelijk hoe verschillende narratieven, stereotypes en sociale mythen ten grondslag liggen aan de onevenredige etnische vertegenwoordiging van participatie in de hardloopsport. Deze worden belicht in de volgende paragraaf.

§ 4.1 De narratieven, stereotypes en sociale mythen die ten grondslag liggen aan de onevenredige etnische vertegenwoordiging binnen het hardlopen

There are also Gurage and Somail people in this city, do they participate in running?

Teddy: *“(laughing) Oh, no, no.”*

Why not?

Teddy: *“That’s the question. I don’t know why exactly, but I think they never build house far to far and they don’t go a long way to school I think. I’ve never seen a Somalian runner in my life. But it’s not this because of they’re weak, because we never see a famous runner from Gurage. It’s just because maybe...”*

Abel: *“They have a work culture.”*

Teddy: *“Yeah, they work hard... they are cheaters.”*

Abel: *“Yeah, shoppers, they like to shopping. They’re not participating...”*

Teddy: *“Yeah, they make every Ethiopians laugh. They’re very funny. They never say ‘no’ for any works. They work everything they have, they never sit at home ok? They never sleep. They never spend money... Greedy, They’re greedy peoples! And the other one; Gambela!”*

Gambela?

Teddy: *“They are very black.”*

Abel: *“Gambelas; they are good in playing basketball.”*

Teddy: *“Yeah, yeah; they are very tall and they have a culture, means; they don’t get married with womans if they don’t jump a cow!”*

I’ve heard that story.

Teddy: *“You heard that?”*

Yeah.

Teddy: *“They gotta jump the cow and they gotta drink blood and they gotta show some crazy stuff to the woman; they have to pierce all their ears...”*

Abel: *“We’re going out of the question...”*

Teddy: *“I know, I know, but ... we’re talking about them right? So, why they don’t run?”*

Yeah?

Teddy: *“I never see a black, I mean black black Gambela runner. But they every time participate on Basketball.”*

But if ‘they’ have very long legs, they can run fast I think...

Teddy: *“That’s why like I never get wonder when they jump up the cow... wow!...”*

(Citaat uit persoonlijk document ‘Veldwerk in Addis Abeba’; interview met Abel, Teddy en Abel, 7 maart 2009, Addis Abeba)

Addis Abeba ligt ongeveer in het midden van de op etniciteit gebaseerde federale natie-staat (zie bijlage 2: Kaart Ethiopische regio's). Deze hoofdstad is een aparte etnische regio, die geheel omringd wordt door de grotere Oromia regio en ligt dicht bij de grens van de Amhara regio. De andere etnische regio's van Ethiopië zijn Somali, Afar, Tigray, Gambela, de zuidelijke regio (SNNPS), Benshagul (Benishangul/Gumuz) en de twee kleinere regio's Dire Dawa en Harar (Merera Gudina, 2003: xix; Solomon Negussie, 2006: xiv). Tijdens mijn veldwerkperiode in de Addis Abeba ben ik met leden uit alle grotere etnische regio's in contact gekomen, omdat zij hier nu woonachtig waren. Addis Abeba zelf is multi-etnisch en wordt door de meeste bewoners beschouwd als een relatief harmonieuze smeltkroes van verschillende Ethiopische etniciteiten. Volgens informant Tsegaye Mekonen zou het grootste deel van de inwoners van Addis Abeba bestaan uit de etnische groepen Oromo, Amhara en Tigray. Dit waren volgens al mijn informanten aan wie ik het gevraagd heb tevens de grootst participerende en meest succesvolle etnische groepen binnen het hardlopen in Addis Abeba. De verklaring dat dit de grootste participerende groepen binnen het hardlopen zouden zijn omdat ze het grootste aantal inwoners van de stad zouden betreffen werd door mijn informanten niet als reden genoemd en is te eenvoudig. Net als dat de in de vorige paragraaf geïntroduceerde verklaring van het fenomeen van het navolgen van etnische succesvolle rolmodellen te eenduidig is.

Volgens geïnterviewde informanten en amateur atleten, liggen er tal van narratieven; historische en geografische verklaringen in de vorm van sociale mythen en stereotypes ten grondslag aan de etnische differentiatie binnen de groep die in Addis Abeba participeert in het hardlopen. Dit komt overeen met de theoretische benadering over mythen van Van der Pijl en Carlin (2009: 1, nog niet gepubliceerd), die stellen dat mythen in eerste instantie vaak een historische basis hebben: "die van een overgeleverd verhaal van 'een volk', over zijn herkomst, cultuur en religie".

Het idee van een mythe is niet om de historie te laten voortduren, maar om een intens besef van een gemeenschappelijk lot van de groepsleden op te wekken (Armstrong, 1996: 48). Eriksen (2002: 13) zegt dat etnische groepen (sociale) mythes nodig hebben over hun gemeenschappelijke origine. Sociale mythes kunnen worden behandeld als een historische waarheid of als een feitelijke fundering. Ze hebben in het alledaagse spraakgebruik vaak een wat paradoxale betekenis, omdat ze worden gezien als een 'waar aangenomen verzinsel'. 'Urban legends' zijn vormen van hedendaagse mythen die op deze manier worden begrepen (Van der Pijl & Carlin, 2009: 1, nog niet gepubliceerd). Elke groep en elk individu probeert constant de sociale mythes te interpreteren op manieren die hun eigen acties rechtvaardigen. Dit proces van aanpassing en interpretatie is geen bewuste poging om anderen te overtuigen of zelfs te bedriegen. Het komt eerder door de mechanismen van het sociale perspectief, de sociale mythen, de selectieve manier waarop door middel van de gebruikelijke schema's de waarneming van de sociale wereld wordt georganiseerd (Wimmer, 2002: 34). (Moderne) mythen worden vooral gebruikt om bepaalde ideologieën uit te dragen of op te leggen, aldus Barthes (1957, geciteerd in Van der Pijl en Carlin, 2009: 3, nog niet gepubliceerd). Van der Pijl en Carlin

(Ibid.) stellen dat als je mythen beschouwt als ‘vervormers’, ze niet alleen begrepen kunnen worden als (ideologische) constructies van de werkelijkheid, maar ook geanalyseerd, geïnterpreteerd en ontmaskerd kunnen worden. Zo ook op het ‘redelijk autonome’ gebied van sport. Naast sociale mythen, bestaan er narratieven in de vorm van stereotypes. Stereotype beelden werden in het veld, door mijn informanten, ook genoemd als redenen waarom sommige etnische groepen in Addis Abeba wel participeren in hardlopen en andere niet. Hoewel stereotypes minder vaak als reden voor de onevenredige etnische vertegenwoordiging werden genoemd, dan sociale mythen, is het belangrijk om te weten dat beide vormen van narratieven, sterk met elkaar samenhangen. Beide vormen dienen als onderscheidingsmechanismen. Stereotypes hoeven niet waar te zijn en ze geven niet altijd de juiste omschrijving van wat mensen werkelijk doen. Volgens Eriksen (2002: 25) helpen stereotypes het individu om orde te creëren in een gecompliceerd sociaal universum. Stereotypes maken het mogelijk om de sociale wereld te verdelen in ‘soorten’ mensen, aan de hand van simpele classificatie criteria. Ze geven het individu de impressie dat zij de samenleving begrijpt. Daarnaast zijn stereotypes cruciaal voor het definiëren van de grenzen van iemands eigen groep. Ze informeren het individu over de krachten van zijn eigen groep en de gebreken van anderen én ze rechtvaardigen de denkwijze van “ik ben een X en (daarom) geen Y” (Ibid.). De belangrijkste redenen van het bestaan van stereotypes zijn dat ze helpen bij het definiëren van iemands eigen groep in relatie tot anderen doordat ze zorgen voor een overzicht van de sociale wereld én dat stereotypes systematische verschillen kunnen rechtvaardigen in de toegang tot bronnen (Ibid.).

Ten zuidoosten van Addis Abeba ligt de regio Arsi, die deel uitmaakt van de grotere etnische regio Oromia. Veel van de succesvolle Ethiopische renners zijn Oromo en komen uit Arsi en specifiek uit het deel Bokeji aldus informant Daniel Gebrezgabehar (uit een interview met hem op 25 februari 2009). Ook in de Ethiopische krant wordt dit genoemd; “*Firehiwot is from Arsi in Oromia Region that is home to Haile Gebrselassie and other top athletes.*” (*The Reporter Saturday March 28, 2009*). Volgens Daniel Gebrezgabehar zou negentig procent van de bekende renners afkomstig zijn uit Oromia. Daarna volgen de Tigray en de Amhara. Mijn (van elkaar losstaande) informanten waren het bijzonder eens over de redenen waarom de ene etnische groep wel participeert en succesvol is in de sport en de ander niet. Het dominerende succes van de Oromo werd door hen verklaard door de geografische kenmerken van Oromia. Oromia ligt hoog en is bergachtig en koel. Door deze *high altitude* en goede *weatherconditions* is dit volgens Ilias (30 april 2009) het perfecte landschap om in te trainen en om beter voorbereid te zijn om in alle andere omgevingen succesvol te participeren. Mesfin Masresha (4 april 2009) beaamde dit en voegde hieraan toe dat als mensen trainen onder deze omstandigheden, het voor atleten uit deze regio ten allen tijde gemakkelijker is om succesvol te presteren elders; in gebieden met een *low altitude*. Mensen uit Oromia zijn volgens mijn informanten sterk. Er wonen voornamelijk boeren die hard moeten werken voor hun eigen levensonderhoud en van het hele gezin wordt verwacht hier aan mee te werken. De huizen (boerderijen) van mensen in Oromia zijn ver van elkaar verwijderd. Van jongs af aan leggen de Oromo daarom dagelijks grote afstanden te

voet af. Mensen in Oromia hebben geen auto of fiets en moeten daarom alles wel te voet doen en dat berg op, berg af. In Haile Gebrselassies autobiografische film *Endurance* (1999), wordt audiovisueel getoond hoe Haile vroeger als klein jongetje dagelijks zes mijl van en naar school moest lopen en tevens dagelijks met zijn moeder en een groep ezels drie uur moest lopen naar de dichtstbijzijnde rivier om water te halen voor het land, de beesten en het gezin. Het boerenleven in Oromia is zwaar en dit verhard volgens mijn informanten de mensen die er vandaan komen; het maakt ze sterk en hiervan kunnen ze profiteren, bijvoorbeeld als het gaat om het participeren in het rennen in andere, meer comfortabele *civilized* gebieden. Informant en atleet Abel verklaarde dit als volgt:

“The main reason is far distances from school to home and it’s not civilized like you can go by cars and the athletes are train not in trackrace. Not in trackrace, so it’s not comfortable; everything is not comfortable like other parts of the world. And they running hills and they will be succesfull.”

(Citaat van Abel Leul, 7 maart 2009, Addis Abeba)

Naast het harde leven in Oromia, wat de mensen tot sterke atleten kan maken, beschikt het gebied volgens mijn informanten ook over gunstige omgevingsfactoren. Het is een vruchtbare regio, waar goed en voedzaam eten verbouwd kan worden, wat geen vanzelfsprekendheid is in veel andere delen van Ethiopië. Er groeit een goede energierijke graansoort, waar ze de *injerra* van maken. *Injerra* wordt in heel Ethiopië gegeten en wordt waar het mogelijk is traditioneel gemaakt van de graansoort *teff*. *Teff* kan niet in alle delen van Ethiopië groeien en is niet overal verkrijgbaar en daarom worden er in andere gebieden soms andere graansoorten gebruikt. Dit is in Oromia het geval. De graansoort *sorgum* die in Oromia gebruikt wordt, schijnt meer energie te bevatten en is daarom gunstig voor atleten. Ook melkproducten die vet bevatten zijn in deze regio beter te verkrijgen dan in bijvoorbeeld regio Addis Abeba. De combinatie van het gewend zijn van het leven in een gebied met voor het trainen goede *weatherconditions*; de *high altitude*, die mensen sterk maakt, het leven waar mensen dagelijks zwaar (lichamelijk) werk moeten verzetten en van jongs af aan kilometers te voet moeten afleggen en het goede energierijke voedsel dat er groeit, zijn de drie belangrijkste geografische kenmerken van Oromia, die volgens al mijn informanten verklaren waarom de Oromo de meest sterke en succesvolle etnische groep in de hardloopsport – ook in Addis Abeba - is. Over de successen en de mate van participatie van Tigray en Amhara worden dezelfde soort argumenten genoemd, echter in mindere mate. Nu geldt voor deze etnische groepen ook dat hun aandeel van participatie binnen de sport ook kleiner is. Volgens Iias (30 april 2009) heeft Tigray zowel hete als koude gebieden; gunstige en minder gunstige gebieden om in te trainen. Ook Amhara beschikt over goede en minder goede ‘sterkmakende’ trainingsgebieden.

Maar er bestaan meer redenen die verklaren waarom er een onevenredige etnische vertegenwoordiging bestaat binnen de groep van participerende atleten in Addis Abeba. De belangrijkste reden dat Oromo, Tigray en Amhara de drie grootste participerende etnische groepen in

Addis Abeba zijn, is dat mensen uit deze etnische groepen een voorbeeld nemen aan ‘hun’ succesvolle idolen, rolmodellen, die afkomstig zijn uit dezelfde etnische groepen. Zoals de Reporter al vermeldde zijn veel topatleten Oromo en Daniel Gebrezgabehar beaamde dit. Tsegaye Mekonen vertelde me op 13 februari dat er in het verleden een verschuiving heeft plaatsgevonden; de eerste Ethiopiër die Olympisch goud won zou Tigray zijn. In die tijd waren het nog de Tigray die in Addis Abeba in aantal domineerden binnen de participerende groep omdat zij hun succesvolle rolmodellen volgden, later zijn dit de Oromo geworden, die nu én meer succes hebben én de grootst participerende etnische groep binnen het hardlopen in de hoofdstad betreft. Volgens Mesfin Masresha zijn de meeste atleten in Addis Abeba dan ook afkomstig uit de rurale gebieden en zijn zij op het platteland begonnen met trainen. De meeste van hen zouden afkomstig zijn uit een boerenfamilie uit Oromia, Tigray of Amhara. Opvallend was inderdaad dat geen van de atleten, die ik in het kader van mijn onderzoek interviewde, geboren en getogen was in Addis Abeba. Zij kwamen inderdaad vanuit andere etnische regio's en hebben zich pas later gevestigd in de hoofdstad.

Addis Abeba is echter wel altijd al het Ethiopische centrum geweest, waar gepresteerd kan worden binnen de sport en waar de kansen liggen op een internationaal succes; op 12 april 2009 vertelde informant Negassa mij dat Ethiopië 55 clubs kent, waarvan er 51 gevestigd zijn in Addis Abeba. Om überhaupt aan wedstrijden te mogen deelnemen is het noodzakelijk om aangesloten te zijn bij een club. De Great Ethiopian Run – tevens de grootste hardlooptwedstrijd van Afrika – vindt plaats in de hoofdstad en Addis Abeba kent een nationaal stadion met een echte track, die elders in Ethiopië amper te vinden is. De jaarlijkse internationale Cross Country Races vinden plaats op het Jan Meda sportveld in Addis Abeba en dit is tevens de plek waar jong talent kan worden ontdekt en waar atleten kunnen worden genomineerd om Ethiopië te vertegenwoordigen in internationale races, aldus informant Mesfin Masresha. Iedere Ethiopiër die wil doorbreken binnen de sport, zal dus uiteindelijk naar Addis Abeba moeten komen. Bekende rolmodellen als Haile Gebrselassie hebben de stap genomen om om deze reden vanuit een andere etnische regio naar de hoofdstad te trekken en hij en andere bekende en internationaal succesvolle atleten uit voornamelijk Oromo, Tigray en Amhara die deze stap hebben genomen, hebben vele navolgingen; jongeren die – grotendeels door hun rolmodellen - het hardlopen zien als *ticket to upward mobility* (Lefort & Harvey, 1999: 19). Dat Addis Abeba het centrum is waar de kansen liggen voor een eventuele internationale carrière, omdat jongeren daar genomineerd kunnen worden voor internationale races om Ethiopië te vertegenwoordigen, is volgens informant Ilias tevens een van de redenen waarom mensen uit de etnische groepen Afar, Somali en Gurage maar zeer weinig participeren in de hardlooptsport. Hij noemde deze regio's de *'backward regions'*; de regio's die ver verwijderd liggen van de hoofdstad en waar de mensen geen geld en (transport-)mogelijkheden hebben om naar Addis Abeba toe te komen. Daarnaast zouden Somali en Gurage weinig participeren in het hardlopen omdat ze het volgens Ilias niet leuk zouden vinden. Mesfin vertelde me dat de Somali regio te heet is om te trainen, het beschikt over minder goede *weather conditions* dan de regio's waar de meeste participanten en de succesvolle

renners vandaan komen. Teddy vertelde me dat hij nog nooit een Somali of Gurage renner had gezien en dat hij dacht dat dit kwam omdat Gurage en Somali hun huizen en scholen niet zo ver van elkaar vandaan bouwen, waardoor de mensen uit deze etnische groepen door hun afkomst al veel minder getraind zijn in het afleggen van lange afstanden te voet, wat juist het succesonderdeel van Ethiopische renners is; het lange afstandsrennen. Over het niet participeren van de Gurage in het hardlopen werd door iedereen die ik sprak in eerste instantie lacherig gedaan. Gurage hebben volgens mijn informanten een duidelijke werkcultuur. Zo vertelde Tsegaye me dat vrijwel alle winkels en taxi's in het bezit van de Gurage families waren; ze zouden alleen maar werken, zo veel mogelijk geld verdienen en zo weinig mogelijk uitgeven. Ze worden gestereotypeerd als gierig en zouden om deze reden dan ook vaak niet in het bezit zijn van een huis, maar in dezelfde winkel slapen, waar ze overdag in zouden werken. Ook Teddy en Abel benoemden dit stereotype beeld over Gurage. En op een Ethiopische cabaret DVD worden hier grappen over gemaakt. Echter voegden Teddy en Abel hieraan toe dat volgens hun iedereen die hard werkt een renner kan worden, ook Gurage; Gurage zijn volgens hen niet slap, maar ze hebben nog nooit een bekende renner gezien vanuit hun eigen groep. En de rolmodellen zijn volgens alle informanten wel een grote en belangrijke motivatie voor de leden van dezelfde etnische groepen om te gaan participeren in het hardlopen. Zo vertelde Daniel tolk mij dat de succesvolle rolmodellen uit Arsi Bokeji zelfs zorgen voor een ware kettingreactie van atleten – soms familieleden – uit deze zelfde etnische regio's die om die reden in grote getallen naar Addis Abeba trekken én worden deze plekken als 'goudmijnen' gezien door scouts, waaronder Haile Gebrselassie die soms honderden jongeren uit deze regio plukken om ze vervolgens in Addis Abeba in een club te plaatsen.

Door het bestaan van mythen en stereotypes, die ten grondslag liggen aan de motivaties van jongeren uit bepaalde etnische groepen in Addis Abeba, om te participeren in het hardlopen en bij wie de collectieve mythe leeft, ontstaat tevens een keerzijde. De bestaande narratieven in de vorm van mythen en stereotypes zorgen er namelijk ook voor dat leden uit andere etnische groepen niet of amper participeren in het hardlopen. Van de Pijl en Carlin (2009: 2, nog niet gepubliceerd) stellen dat mythen vanaf de twintigste eeuw steeds meer beschouwd worden als tegenhanger van sociale cohesie, waardoor bepaalde ongelijkheden in stand worden gehouden. De onevenredige etnische vertegenwoordiging binnen het hardlopen in Addis Abeba zien we als gevolg hiervan. Mythen, maar ook stereotypes, kunnen daarom worden gezien als versterkende factor van processen van insluiting en uitsluiting. Zo stelt Eriksen (2002) dat het concept van stereotypering refereert naar de creatie en de consistente toepassing van gestandaardiseerde noties van de culturele onderscheiding van een groep. Het kan leiden tot *othering* en stigmatisering van 'de ander' en daarom kan het, net als sociale mythen, een versterkende werking hebben ten opzichte van processen van in- en uitsluiting. Volgens Elling en Knoppers, 2005: 266) beperken etnische beelden en narratieven op het gebied van sport, de vrijetijdsinvulling en sportkeuzes van adolescenten en beïnvloeden daardoor hun fysieke en mentale ontwikkeling op een manier die mechanismen van insluiting en uitsluiting reproduceren.

Beeldvorming kan de ‘vrije’ keuzes van mensen beïnvloeden en de persoonlijke ontwikkeling en de sociale gelijkheid verkleinen in de sport en de samenleving (Ibid.). Hierdoor kunnen mythen en stereotypes worden gezien als een versterkende factor voor processen van insluiting en uitsluiting. Dit houdt volgens Van der Pijl en Carlin (2009:2) echter niet in dat mythen, ondanks dat zij onderdeel zijn van een ‘geleefde werkelijkheid’ eenduidig of onbetwistbaar zijn. Alle mythen zijn veranderlijk.

Zo waren al mijn informanten het er over eens dat iedereen een goede atleet zou kunnen worden, ongeacht de etnische afkomst, mits men maar hard werkt. De atleten die ik heb geïnterviewd geloofden niet in dat de ene etnische groep van nature beter zou zijn, dan de andere. Zowel Mesfin Masresha als Daniel ‘tolk’ vertelden me dat God alle mensen hetzelfde heeft gecreëerd en dat het daarom niet goed is om mensen of etnische groepen te onderscheiden in beter of slechter. Het geloof in hard werken en de door God gegeven natuurlijke geografische voordelen van grote delen van het land, binnen de samenleving waarin armoede en lokaliteit grote problemen zijn én waarin succesvolle renners hebben bewezen dat door middel van hardlopen het *ticket to upward mobility* (Lefort & Harvey, 1999: 19) te verkrijgen is, levert een enorme vechtlust en een psychologische drive op. Of zoals Mesfin Masresha het noemde (4 april 2009); een *mindset*. Deze *mindset*, die het geloof in hard werken en het geloof in de collectieve mythe doet vergroten, komt voornamelijk voort uit de vele problemen waar mensen in Ethiopië mee kampen; ze zijn niet tevreden over hun leven. Daarnaast zien ze dat hun rolmodellen door middel van hard werken, het *ticket* verworven hebben. Daniel Gebrezgaber verklaarde dit als volgt:

“...when you come to Ethiopia, the most of the people is niet satisfied by what they have. So, it’s a must. I must winning; change really. You know? I believe, not only the food, but the mind is also... So, if you are courageous and you have energy, the energy inside of you can really win.”

(Citaat van Daniel Gebrezgaber, 25 februari 2009, Addis Abeba)

Tsegaye Mekonen – de enige geïnterviewde informant die zelf geen atleet was - vertelde mij welke invloed succesvolle renners op hem hebben:

“I feel that they are succesfull because they are running, because they are really working hard. So I feel aso ambitious and motivated to work very hard and to bring a change and to bring success also in my profession.... thats’s what I feel inside.”

(Citaat van Tsegaye Mekonen, 13 februari 2009, Addis Abeba)

Interessant is dat naast dit geloof, deze *mindset* dat hard werken leidt tot succes; het beeld wat gestimuleerd wordt door het succes van de Ethiopische rolmodellen in het hardlopen, jongeren ook erg gedreven zijn en kansen, hoe klein ook, ten volste proberen te benutten. De positieve natuurlijke omgevingsfactoren die door ieder van mijn informanten als eerste werd genoemd als succesfactor van

het Ethiopische succes in het hardlopen, worden volgens Mesfin Masresha beschouwd als een belangrijke gift van God, dat ‘met open armen ontvangen wordt’ door de atleten die hier hun profijt mee doen. De atleten uit het veld waren zich er bewust van dat zij in Ethiopië door hun arme en immobiele positie maar weinig kansen op verbetering hebben en dat ze daarom moeten ‘roeien met de riemen die ze hebben’. Dit was volgens Daniel Gebrezgabehar en Mesfin Masresha tevens de reden dat Ethiopische atleten een stuk gedrevenner en daarom succesvoller zijn dan Westerse atleten. Volgens hen heeft het er alles mee te maken dat wij in het Westen al een goed leven hebben; een leven waar we tevreden mee kunnen zijn; een leven met een eigen huis, een auto en geld; een mobiel leven. Het wel of niet succesvol worden in hardlopen heeft volgens deze informanten voor mensen in het Westen een minder grote meerwaarde dan voor mensen uit Ethiopië. Het hardlopen dat voor hen kan dienen als *ticket to upward mobility* (Lefort & Harvey, 1999: 19), heeft voor mensen in het Westen een minder grote betekenis als het gaat om het verbeteren van de levensstandaard. Volgens Bourdieu (1991, geciteerd in Washington & Karen, 2001: 190-191) kan dit begrepen worden, door te kijken naar de bewuste en onbewuste oriëntatie van verschillende groepen die zich aangetrokken voelen tot de speciale, potentieel bevredigende (economisch, cultureel en sociaal) en versterkende sportuitoefeningen. Hij legt de link tussen de locaties van mensen in de sociale ruimte en hun patronen van participatie in en hun interesse voor ‘andere’ sporten. Dit hangt direct samen met de specifieke oriëntatie op de toekomst die verschillende mensen en groepen hebben. Hij gebruikt het concept *habitus* om dit uit te leggen. Zijn notie van *habitus* is die iemands sociale herkomst linkt aan iemands gewenste bestemming, aan de hand van een *set of dispositions*, gericht op de toekomst, gemanifesteerd in het lichaam. Mesfin Masresha deed hierover de volgende uitspraak:

“Whenever you are struggle with your hardship; with your financial problem or whatever it is, you have better chance to score it. So, if you believe it within your objective, choose that objective, you paid any sacrifice. So doing that will be the sacrifice of the things that you are paid for your success. So all theis things makes us psychologically too much stronger. To achieve our objective, even within our bare foots, we can running.”

(Citaat van Mesfin Masresha, 4 april 2009, Addis Abeba)

§ 4.2 Mondiale imagoverbetering

Toen tijdens mijn onderzoek inderdaad naar voren kwam dat er een duidelijke onevenredige etnische vertegenwoordiging te bespeuren valt binnen de groep van de in hardlopen participerende jongeren van Addis Abeba, werd ik ook nieuwsgierig naar de vraag hoe de leden van de participerende groepen dan aankeken tegen het beeld van ‘de Ethiopiër’ als topatleet in marathonrennen. Sprake van een homogene Ethiopische natie is er niet en sprake van een evenredige vertegenwoordiging van leden uit

alle Ethiopische etnische groepen binnen de sport is er ook niet. Deze vraag was onderdeel van de oorspronkelijke onderzoeksvraagstelling (zie bijlage 1: Vraagstelling) en is uiteindelijk gedurende de veldwerkperiode minder relevant gebleken binnen het mobiliteitsargument. Echter wil ik toch enige aandacht besteden aan de antwoorden die mijn informanten op deze vraag formuleerden.

Alle informanten waren het er unaniem over eens dat er binnen de internationale media geen aandacht besteed hoeft te worden aan de onevenredige etnische vertegenwoordiging van de Ethiopische atleten die participeren in hardlopen. Er ontstaat een nationale trots op het moment dat ergens in de wereld de Ethiopische vlag wordt gehesen op het moment dat een Ethiopische atleet een internationale wedstrijd heeft gewonnen, ongeacht uit welke etnische groep deze atleet afkomstig is. Een interessant aspect van deze trots is dat meerdere informanten mij hebben verteld dat het een trots met een speciale reden is, namelijk om het Ethiopië, dat ten spijt van mijn informanten volgens hen op mondiaal niveau vooral geassocieerd wordt met droogte, honger en bedelende mensen, nu eens op een positieve manier belicht wordt. Tsegaye Mekonen zei hierover:

“...very happy that they are winning and they introduce Ethiopia to other(s) world. I feel very happy for that. Because before, the world known Ethiopia, people knows Ethiopia as the country who don't have food, there is many drought and they think we don't have anything. So people think like that. So it's nice think to know the peoples, other peoples, that Ethiopia also can make another things. Not only drought and begging. That makes me happy, that when the're winning in the Olympic.”

(Citaat van Tsegaye Mekonen, 13 februari 2009, Addis Abeba)

Uit het 'kleinere verhaal', dat aan de hand van dit onderzoek in kaart gebracht kon worden, mag blijken dat er inderdaad voornamelijk door leden uit een paar specifieke etnische groepen geparticipeerd wordt in de hardloopsport in Addis Abeba en dat deze *imagined community* (Anderson, 1991) van de Ethiopische atleten met hun collectieve mythe daarom een stuk minder etnisch pluriform is dan de grotere samenleving in zijn geheel. Toch mogen de succesvolle Oromo, Tigray en Amhara atleten de naam van de hele Ethiopische natie vertegenwoordigen op internationaal niveau en bestaat er binnen de groep van atleten geen wens voor etnische specificatie in de media. Het selecte aantal etniciteiten rent naast het streven naar individuele opwaartse mobiliteit, voor een goed imago van eigen land; een positieve naam binnen de hedendaagse mondiale wereld; een positieve plek op de wereldkaart: het 'grotere verhaal'.

5.

Conclusie

Een interessante bevinding uit mijn onderzoek onder hardlopers in Addis Abeba, betreft het gegeven dat de etnische groepen die participeren in het hardlopen, geen goede afspiegeling vormen van de grotere zeer etnisch pluriforme Ethiopische samenleving. Er is sprake van een onevenredige etnische vertegenwoordiging binnen de participerende populatie. De meeste participanten zijn Oromo. Gevolgd door Tigray en Amhara. Onder alle informanten die ik sprak in het veld, was dit een bekend gegeven. De onevenredige etnische vertegenwoordiging wordt door hen niet verklaard door stereotypes of mythen, die zouden aangeven dat de ene etnische groep 'beter' is dan 'de andere'. Niemand presenteerde zijn of haar 'eigen' groep beter dan 'de ander'; mijn informanten voelden zich meer Ethiopiër of sporter, dan Oromo, Tigray of Amhara. De onevenredige etnische vertegenwoordiging wordt door hen verklaard door enerzijds historische en klimatologische mythen over de 'perfectheid' en de versterkende omstandigheden van bepaalde (etnische) trainingsregio's, ten opzichte van andere. Anderzijds door het gegeven dat internationaal bekende Ethiopische topsporters afkomstig zijn uit deze zelfde regio's. Zij dienen als rolmodellen voor de huidige generatie jonge participanten uit deze regio's, die hun voorbeelden zijn gaan volgen. Door hen is er een ware kettingreactie op gang gekomen van jonge atleten uit Oromo, Tigray en Amhara, die naar Addis Abeba verhuizen in de hoop op succes binnen het hardlopen. Voor een enkeling wordt deze droom werkelijkheid. Voor de meeste niet.

Een andere interessante bevinding uit mijn onderzoek betreft de reden waarom de atleten hun succes niet etnisch gespecificeerd willen presenteren naar de 'buitenwereld', maar juist nationaal. Niet alleen door het geloof dat God iedereen als gelijk heeft gecreëerd, maar ook door de bijzondere trots op en liefde voor hun land, dat door hun succesvolle atleten eindelijk eens in een positief daglicht getoond wordt naar de buitenwereld. Het succes van de atleten dient als mondiale imagoverbetering van het land, ten opzichte van het negatieve beeld van Ethiopië als droog, 'hongerig' en armoedig, dat de buitenwereld ten spijt van mijn informanten, volgens hen heeft.

De imagoverbetering van het land is een prettige bijeenkomst van het succes van Ethiopische atleten. Het is niet de hoofdreden waarom jaarlijks duizenden jongeren in Addis Abeba fanatiek participeren in het hardlopen in de hoop op succes. Een belangrijke ontdekking in het veld is, dat er onder de atleten een gedeelde droom heerst; de collectieve mythe, dat het hardlopen kan dienen als *ticket to upward mobility* (Lefort & Harvey, 1999: 19). Bekende rolmodellen hebben bewezen dat het mogelijk is om door middel van succesvol hardlopen te ontsnappen uit het stramien van armoede; ze zijn er rijker en mobieler mee geworden en hier droomden al mijn informanten van. Het hardlopen in Ethiopië heeft daarom een heel andere maatschappelijke betekenis dan in Westerse landen. In Ethiopië voert men deze sport niet uit voor de 'slanke lijn' of gewoon voor de 'lol'; het sporten wordt ingezet als een toekomstgerichte overlevingsstrategie; om er rijk van te worden. Participanten zetten hun

individuele *human agency* (Taylor, 1985), gestimuleerd door de rol van *imagination* in het sociale leven (Appadurai, 2000: 6) in, als vorm van letterlijke mobiliteit binnen de structuur (Giddens, 1984) van de mondialisering en de Ethiopische samenleving, om te streven naar meer rijkdom en mobiliteit. Zaken die voor veel Ethiopiërs maar minimaal en vrijwel ontoereikend zijn. Hoewel de collectieve mythe onomstreden lijkt voor degenen die in Addis Abeba in het hardlopen participeren, wordt hier in de wetenschap echter anders over gedacht. De meeste studies wijzen uit dat de werkelijke uitkomsten tegenvallen. De kans dat het participeren in een sport zal uitmonden in opwaartse mobiliteit is nihil.

Door huidige processen van mondialisering is er wereldwijd sprake van een toenemende polarisatie tussen arm en rijk (Castells, 1999; Appadurai, 2000). Rijken worden rijker en armen worden armer. Ethiopië behoorde al tot de armste landen ter wereld (Klugman e.a. 2008), maar door de toenemende polarisatie en de grote inflatie die er gaande is, wordt de armoede voor velen een steeds groter probleem. Naast de armoede *an sich* kenmerkt het grootste deel van de samenleving zich door immobiliteit; mensen zijn er soms letterlijk aan hun lokaliteit gebonden door een gebrek aan middelen en geld om zich 'verder' te kunnen bewegen. Immobiliteit en armoede gaan daarom hand in hand. Binnen de structuur van de mondialisering en de Ethiopische samenleving en de beperkingen die deze met zich meebrengen, moet er door haar burgers gehandeld worden. Hoewel toenemende polarisatie en armoede kan leiden tot sociale deprivatie (Castells, 1999: 7), heb ik gezien dat het juist ook een heel andere kant kan hebben. Vol respect en bewondering heb ik in Addis Abeba mogen aanschouwen en van verschillende informanten mogen aanhoren hoe een soms bijna kansloze structuur van arme Ethiopische *local* (Bauman, 1998) in de mondiale wereld, kan zorgen voor een enorme psychologische drive; een enorm groot geloof in de kracht van het individuele *human agency* (Taylor, 1985), waardoor er een vechtlust ontstaat om keihard te werken aan een alternatieve methode, die kan leiden tot positieverbetering in de vorm van opwaartse mobiliteit. Het hardlopen is zo'n methode.

Hiermee wordt duidelijk hoe de keuze van een jongere uit Addis Abeba om te participeren in het hardlopen niet op zichzelf staat. Het heeft een andere maatschappelijke betekenis dan voor een jongere die in Utrecht een rondje gaat joggen. De keuze van de Ethiopische jongere hangt samen met de voor hem negatieve gevolgen van de mondialisering; de toenemende polarisatie en armoede, binnen een structuur die weinig ruimte laat voor andere mogelijkheden die zouden kunnen leiden tot opwaartse mobiliteit. De keuze van hem is een *part of the bigger system*. Hij wordt door omstandigheden gedwongen om ergens sterk in te geloven. Waarschijnlijk wordt zijn droom nooit werkelijkheid. Dit weet hij, hij blijft toch geloven.

Dit onderzoek heeft uiteindelijk mijn doelstelling beantwoord, door het kleinere verhaal van de Ethiopische atleten, met hun etnische afkomst, hun motivaties, hun noodzaak en verhalen, te plaatsen binnen het grotere mondiale plaatje; het grotere verhaal; *the bigger system*. Hiermee heb ik kunnen aantonen hoe beide zaken hoe groot en klein ook, sterk met elkaar verbonden zijn.

Bibliografie

- Anderson, B.
1991 *Imagined Communities; reflections on the origin and spread of nationalism.*
London: Verso.
- Appadurai, A.
2000 'Grassroots Globalization and the Research Imagination.' *Public Culture* 12: 1-19.
- Armstrong, J.A.
1996 'National Character and National Stereotypes.' *Society* 33: 48-52.
- Bauman, Z.
1998 *Globalization; The Human Consequences.* Cambridge: Polity Press.
- Beurden, van, J.
2004 *Ethiopië.* Amsterdam: KIT Publishers.
- Boeije, H.
2005 *Analyseren in kwalitatief onderzoek: denken en doen.* Amsterdam:
Boom Onderwijs.
- Bonnet, A.
2004 *The Idea of the West: Culture, Politics and History.* New York: Palgrave
Macmillan.
- Castells, M.
1999 *Information Technology, Globalization and Social Development.* Geneva: United
Nations Research Institute for Social Development.
- Elling, A. & A. Knoppers
2005 'Sport, Gender and Ethnicity: Practices of Symbolic Inclusion/Exclusion.' *Journal of
Youth and Adolescence* 34: 257-268.
- Eriksen, T.H.
2002 *Ethnicity and Nationalism.* London: Pluto Press.

Eriksen, T.H.

2007 'Steps to an ecology of transnational sports.' *Global Networks* 7: 154-165.

FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking

2009 Reisadvies Ethiopië.

<http://www.diplomatie.be/nl/travel/countrydetail.asp?COUNTRYNAMENL=ETHIOPIE>

(17 augustus 2009).

Frankfurt, H.G.

1971 'Freedom of the Will and the Concept of a Person.' *Journal of philosophy* 68: 5-20.

Giddens, A.

1984 *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration.*

Cambridge: Polity Press.

Harris, O.

2009 'Race, Sport, and Future Orientation'. In: G.A. Sailes, *Contemporary*

Themes: African Americans in Sport. London: Transaction Publishers, pp. 241-260.

Hedetoft, U. & M. Hjort

2002 *The Postnational Self; Belonging and Identity.* Minneapolis: University of

Minnesota Press.

Heron, T.

2008 'Globalization, Neoliberalism and the exercise of Human Agency.' *International*

Journal of Politics, Culture, and Society 20: 85-101.

Hoberman, J.

1997 *Darwin's Athletes: How Sport Has Damaged Black America and Preserved*

the Myth of Race. Boston: Houghton Mifflin Company

Inda, J.X. & R. Rosaldo

2002 *The anthropology of globalization: A reader.* Oxford: Blackwell Publishing.

Klugman, J. e.a.

2008 Human Development Indices. United Nations Development Programme.

http://hdr.undp.org/en/media/HDI_2008_EN_Complete.pdf (17 augustus 2009).

Koenders, H. e.a.

2001 *Kramers Handwoordenboek Engels- Nederlands, Nederlands- Engels*. Utrecht: Het spectrum.

Lefort, R. & J. Harvey

1999 'What's in a Game?' *The Unesco Courier* 52: 18-19.

Merera Gudina

2003 *Ethiopia: Competing ethnic nationalisms and the quest for democracy, 1960 – 2000*. Ethiopia: Chamber Printing House.

Mushtaq, N.

2008 Persvrijheid in Ethiopië gaat opnieuw bergaf. MO* Mondiaal Nieuws.

http://www.mo.be/index.php?id=63&tx_uwnews_pi2%5Bart_id%5D=21380&cHash=3dceb5b34c
(17 augustus 2009).

Ong, A.

1999 'The Pacific Shuttle: Family, Citizenship, and Capital Circuits'. In: J.X. Inda & R. Rosaldo, *The anthropology of globalization: A reader*. Oxford: Blackwell Publishing, pp. 172-197.

Pijl, van der, Y. & E. Carlin

2009 Switi Sranan: Suriname tussen mythe en werkelijkheid. (nog niet gepubliceerd).

Raven, D.

2008 *Globalia; Een reisverslag*. Amsterdam: Thela Thesis.

Smart, B.

2007 'Not playing around: global capitalism, modern sport and consumer culture.' *Global Networks* 7: 113-134.

Solomon Negussie

2006 *Fiscal Federalism in the Ethiopian Ethnic-based Federal System*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers.

Taylor, C.

Endurance

1985 *Human Agency and Language: Philosophical papers 1*. Cambridge: Cambridge University Press.

The Reporter

2009 'Ethiopian Firehiwot Dado and Benjamin Kiptoo from Kenya were the surprise winners of the Acea Electrabel Maratona di Roma, an IAAF Silver Label Road Race last week: Firehiwot Dado Smashes her lifetime best in Rome Marathon.' *The Reporter*, 28 maart.

The Reporter

2009 'Amman will be a battle ground for Ethiopian, Kenyan athletes.' *The Reporter*, 28 maart.

Wallerstein, I.

1974 *The Modern World-System, vol.1: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century*. New York: Academic Press.

Washington, R.E. & D. Karen

2001 'Sport and Society.' *Annual Review of Sociology* 27: 187-212.

Wimmer, A.

2002 *Nationalist Exclusion and Ethnic Conflict: Shadows of Modernity*. Cambridge: Cambridge University Press.

Woodhead, L. & B. Greenspan

1999 '*Endurance*' (Film) USA.

Bijlage 1

Vraagstelling

De oorspronkelijke centrale vraagstelling luidt als volgt:

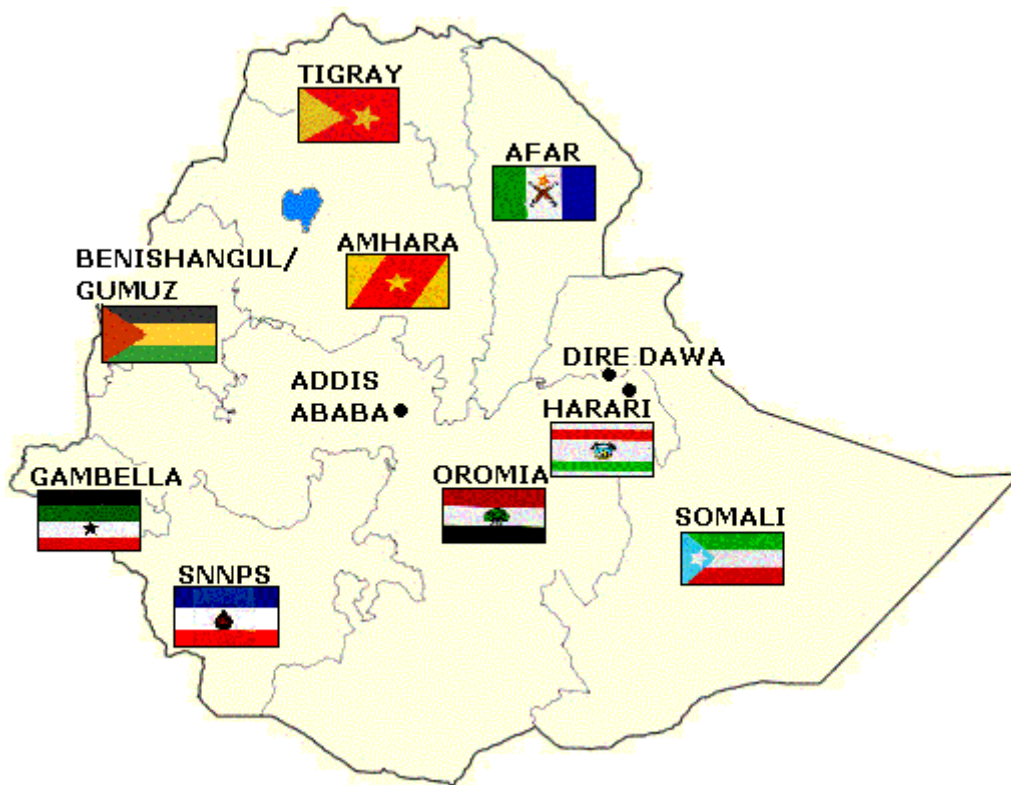
“Welke narratieven in de vorm van stereotypes en mythen bestaan er onder sporters en sportliefhebbers over sportprestaties van Ethiopiërs van verschillende etnische groeperingen in Addis Abeba, die zich bevinden in en rond sportverenigingen en stadions en hoe verhouden deze etnische stereotypes en mythen zich tot de algemenere beeldvorming van ‘de Ethiopiër’ als topatleet?”

De deelvragen die hieruit voortgekomen zijn:

1. Wat zijn de grootste/ belangrijkste etnische groepen in Addis Abeba die participeren in de (atletiek-) sport?
2. Welke beelden en/of narratieven met betrekking tot sport (-prestaties) hebben sporters en sportliefhebbers van de grootste/belangrijkste etnische groepen ten opzichte van zichzelf en ten opzichte van ‘de andere’ groepen? En zijn die te benoemen als stereotypes of (sociale) mythen? (Om welke etnische groepen het hier zal gaan is afhankelijk van het antwoord van deelvraag 1.)
3. Hoe kijken de sporters en sportliefhebbers uit Addis Abeba zelf aan tegen het bestaande beeld van ‘de Ethiopiër’ als topatleet op het gebied van lange afstandsrennen? En hoe zien zij de verhouding tussen dit beeld en de etnische pluriformiteit?
4. Hoe verklaren sporters en sportliefhebbers uit Addis Abeba dit succes in de sportwereld als Ethiopische natie, terwijl men niet kan spreken van een homogene natie en hoe voelen zij zich daar bij betrokken?

Bijlage 2
Kaart Ethiopische regio's

Gevonden op website:
<http://images.google.nl>